

BURMISTRZ CZARNEJ BIAŁOSTOCKIEJ

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ
I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
MIASTA I GMINY CZARNA BIAŁOSTOCKA**

**KIERUNKI ROZWOJU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY**

CZEŚĆ I

- tekst jednolity –

**Studium zostało uchwalone
uchwałą Nr XXIII/140/2000
Rady Miejskiej
w Czarnej Białostockiej
z dnia 30 maja 2000 r.**

**Zmianę studium uchwalono
uchwałą Nr .XLIX/383/06
Rady Miejskiej
w Czarnej Białostockiej
z dnia 24 października 2006r**

**Zmianę studium uchwalono
uchwałą Nr ...../.....14
Rady Miejskiej
w Czarnej Białostockiej
z dnia..... 2014r**

CZARNA BIAŁOSTOCKA -1998/2006/2014

CEL I ZADANIA STUDIUM

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarna Białostocka jest podstawą koordynacji, a zarazem opracowaniem określającym politykę w zakresie gospodarki przestrzennej gminy. Studium opracowane jest w granicach administracyjnych gminy Czarna Białostocka i po roku 2000 będzie to jedyne opracowanie planistyczne obejmujące obszar całej gminy. W niniejszym studium określono uwarunkowania, które wpłyną na przyszłe decyzje co do kierunków rozwoju zagospodarowania przestrzennego oraz sposobów zaspokajania potrzeb społeczności lokalnej w zakresie uzbrajania komunalnego, inwestycji publicznych i przedsięwzięć modernizacyjnych.

Uwarunkowania te to:

- 1/ dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie i uzbrojenie terenu,
- 2/ występowanie obiektów i terenów chronionych oraz terenów szczególnie zagrożonych,
- 3/ stan środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz stan rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- 4/ jakość gruntów ze względu na możliwość ich przeznaczenia pod zainwestowanie i uzbrojenie,
- 5/ jakość życia mieszkańców,
- 6/ ponadlokalne cele publiczne.

Na ich podstawie określone zostaną ramy kierunków rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy Czarna Białostocka.

Rozwój ten powinien polegać na możliwie pełnym zaspokojeniu potrzeb społeczności lokalnej, do czego zobowiązany jest przede wszystkim samorząd, przy jednoczesnym umożliwieniu zagospodarowania terenów przez inwestorów indywidualnych.

Oczywiście realizacja tych dwóch głównych celów planowania przestrzennego z jednoczesnym obowiązkiem kształtowania ładu przestrzennego na terenie gminy, a także zachowania zasad ekorozwoju, rodzić będzie wiele konfliktów, których rozwiązanie jest zadaniem realizowanym w trakcie formułowania polityki gminy w zakresie gospodarki przestrzennej, jak również w trakcie prac nad sporządzaniem kolejnych, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego czy też, w określonych przypadkach, decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów.

Rada Gminy uchwalając studium posiadać będzie dokument, który nie będąc przepisem gminnym będzie dokumentem, na podstawie którego określona będzie kolejność stanowienia przepisów gminnych. Przepisów, na mocy których np. w pierwszej kolejności pozostawione zostaną w dotychczasowym użytkowaniu pewne, szczególne obszary. Szczególne ze względów przyrodniczych, kulturowych, czy też ze względu na ochronę rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Studium to jest również jednym z instrumentów w działalności organów gminy w zakresie lokalnych przedsięwzięć służących realizacji celów publicznych, działalności wymagającej ustalenia warunków zabudowy i zagospodarowania terenów, a także

dokumentem, na podstawie którego następować będzie koordynacja wielu, związanych z zagospodarowywaniem terenów, działań podejmowanych na obszarze gminy.

1. UWARUNKOWANIA GEOGRAFICZNE

1.1 Położenie

Gmina Czarna Białostocka, zarówno w starym jak i nowym podziale administracyjnym kraju, znajduje się w środkowej części województwa białostockiego. Od północy graniczy z gminą Janów, od wschodu z gminą Sokółka i gminą Supraśl, od południa z gminą Wasilków i Dobrzyniewo Kościelne, a od zachodu z gminami Korycin, Jasionówka i Knyszyn.

Miasto Czarna Białostocka, siedziba gminy, leży w odległości 25 km od Białegostoku i 35 km od granicy państwa z Białorusią. Przeważająca powierzchnia terenu gminy pokryta jest lasami stanowiącymi część Puszczy Knyszyńskiej. Jest to region Niziny Podlaskiej i centrum Wysoczyzny Białostockiej.

Rzeźba powierzchni terenu jest lekko zróżnicowana, falista. Średnia wysokość n.p.m. wynosi 191 m. Łączna powierzchnia gminy wynosi 206 km kw.

1.2 Warunki hydro-geologiczne

Gmina Czarna Białostocka znajduje się w dorzeczu Wisły ze zlewnią rzeki Narew (II rząd). Wschodnią granicę terenu wyznacza rzeka Sokółka (IV rząd), południową - rzeka Supraśl (III rząd). Rzeki te częściowo odwadniają teren gminy.

2. UWARUNKOWANIA KULTUROWE

2.1 Rys historyczny

W początkach średniowiecza dzisiejszy obszar okolic Czarnej Białostockiej porastała zwarta prastara puszcza. Początkowo był to teren niczyj, najpierw kontrolowany przez Jaćwingów, a po ich wyparciu stał się pograniczem spornym. Od zachodu postępowało osadnictwo mazowieckie, od południowego wschodu ruskie, a od północnego wschodu litewskie. Ziemie te próbowali także podbić Krzyżacy. Ciągłe walki prowadzone w XIII i XIV wieku zniszczyły i zahamowały falę zbliżającego się osadnictwa mazowieckiego (grodzisko Zamczysk). Natomiast puszcza odrodziła się i dalej stanowiła zwarty kompleks leśny.

Spory graniczne toczone od XIV wieku pomiędzy książętami mazowieckimi i litewskimi doprowadziły ostatecznie do utworzenia granicy polsko-litewskiej na rzece Czarnej i włączenie Podlasia do korony w 1569r.

Pierwszym właścicielem Puszczy Knyszyńskiej był Mikołaj Radziwiłł, który otrzymał ją jako dobra nadane od króla Zygmunta I w roku 1506. Potem królowa Bona odebrała

Radziwiłłom te ziemie i przekazała Zygmuntowi Augustowi. Tereny te przeznaczono do wyłącznej dyspozycji królewskiej podlegającej ochronie jako terytoria łowieckie. W celu ochrony łęgówisk zwierząt - mateczników - utworzono w puszczy ostępy łowieckie: Pierekały, Machnacz, Niemczyn i Oleszkowo, których nazwy otrzymały późniejsze wsie. Na rzece Czarnej, przy ostępie Złotoria wybudowano młyn wodny Ratowiec, a w pobliżu około 1702 roku zbudowano Rudnię zwaną Rzeczką.

W ciągu XVII wieku wybudowano dwór i folusz w Ratowcu, a w drugiej połowie XVIII wieku osadzono wieś Czarną na prawie łowieckim. W tym samym czasie powstały wsie Wólka Ratowiecka, Złota Wieś i Klimki. Wsie te zamieszkałe były przez ludność katolicką, co wskazywałoby na ich mazowieckie lub podlaskie pochodzenie. W 1781 roku założono Buksztel, spełniający początkowo rolę stacji pocztowej, który leżąc na gościńcu pomiędzy Białymstokiem i Grodnem, rozwinął się w dużą przydrożną wieś. Równie szybko rozwijała się Czarna Wieś, gdzie na dużą skalę produkowano dachówkę ceramiczną.

Przeprowadzenie magistrali Petersbursko - Warszawskiej i ulokowanie kompleksu stacyjnego pomiędzy Czarną Wsią a Buksztelem doprowadziło do powstania osiedli: Wodokaczka, gdzie wybudowano pompę wodną połączoną rurociągiem z dworcem, i Zapieczek. Otaczające przystanek piękne lasy stanowiły bogactwo tego terenu i były podstawą pierwszych dziedzin przemysłu. Wypalano węgiel drzewny, powstała terpentyniarnia i smolarnia. Powstały również pierwsze założone przez Żydów tartaki.

I wojna światowa spowodowała poważne zniszczenia. Wycofujące się wojska rosyjskie podpaliły tartaki, dworzec i składy drewna. Wkraczający w 1915 r. Niemcy w celu intensywnej eksploatacji puszczy odbudowali zniszczenia i wybudowali duże zakłady przemysłu drzewnego: tartaki, kolejki wąskotorowe, warsztaty mechaniczne i elektrownię, co doprowadziło do uprzemysłowienia osiedli przydworcowych.

Po odzyskaniu niepodległości, rozbudowa przemysłu drzewnego w osiedlach przydworcowych i duży napływ robotników przyczynił się do powstania ośrodka robotniczego skupionego wokół Tartaków Państwowych - Czarnej Wsi Stacja. W dwudziestoleciu międzywojennym nastąpił bardzo szybki rozwój osiedla pod względem ludnościowym jak i przestrzennym. W 1921 r. liczyło ono 640 mieszkańców, a w 1937 około 2200.

Okupacja niemiecka w czasie II wojny światowej spowodowała intensywną grabież lasów, ogromne ilości drewna wywieziono do Rzeszy. Wycofujący się w 1944 r. Niemcy pozostawili po sobie ruiny i zgliszcza, prawie wszystkie zakłady pracy spalono lub wysadzono w powietrze.

Po wojnie rozpoczęto odbudowę tartaku i kolejek. Istotnym impulsem do szybkiego rozwoju miejscowości stała się w latach 50-tych budowa Wytwórni Wyrobów Precyzyjnych. W 1955 r. przyznano Czarnej Wsi prawa osiedlowe, a siedem lat później prawa miejskie - liczyła ona wówczas 5900 mieszkańców.

2.2 Środowisko kulturowe

Na terenie gminy znajduje się **jeden obiekt archeologiczny wpisany do Rejestru Zabytków. Jest to grodzisko wczesnośredniowieczne położone na gruntach wsi**

Zamczysk. Przy grodzisku podczas penetracji terenowej odkryto osadę przygodową o chronologii wczesnośredniowiecznej. Poza tym z terenu gminy znane są odkrycia pojedynczych zabytków: toporków kamiennych.

Ponadto na terenie gminy rozpoznanych zostało 195 obiektów nieruchomych /w tym ujęto 16 krzyży przydrożnych wraz z kapliczkami/, z których do **rejestr**u zabytków wpisany został 1 obiekt - **torowisko kolejki leśnej wąskotorowej Czarna Białostocka - Walili na odcinku Czarna Białostocka - Kopna Góra /od 0,00 km - 20 km/ z okresu I wojny światowej** /decyzja nr WKZ-5340/14/91 z dnia 13.10.1992r. pod nr rej. A-750/. Właścicielem obiektu są Lasy Państwowe w Białymstoku, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych, ul. Lipowa 51; Zakład Transportu i Spedycji Lasów Państwowych, Białystok, Al. 1000-lecia PP 75/1.

W zbiorach Wojewódzkiego Oddziału Państwowej Służby Ochrony Zabytków w Białymstoku znajduje się 65 kart ewidencyjnych zabytków architektury i budownictwa, wykonanych zgodnie z instrukcją Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie.

Zewidencjonowano 138 obiektów ruchomych, w tym 114 krzyży i kapliczek przydrożnych z terenu Puszczy Knyszyńskiej oraz miejscowości: Niemczyn, Oleszkowo, kol. Podzamczysk, Ruda Rzeczka, Wólka Ratowiecka, Zamczysk, Zdroje.

W rejestrze zabytków ruchomych ” znajdują się **3 parowozy wąskotorowe** o symbolach: TX-207, TX-1112, TX-1114 pochodzące z terenu gminy Czarna Białostocka. Właścicielem obiektów jest Okręgowy Zarząd Lasów Państwowych w Białymstoku.

Ponadto rozpoznano szereg stanowisk archeologicznych. Wszelkie inwestycje na ich terenie lub w ich sąsiedztwie należy każdorazowo uzgadniać z Podlaskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Białymstoku.

Obiekty rozpoznane w mieście Czarna Białostocka:

1. Kapliczka, ul. Kościelna, mur. 1945
2. Szkoła, ob. dom, ul. Kościelna 1 a, drewn., pocz. XX w.
3. D. szkoła /ob. filia S.P. nr 2/, ul. Szkolna 1, drewn., lata 30-te XX w.
4. Dom Ludowy, ob. Dom Kultury, ul. Kościelna 7, drewn. lata 30-te XX w.
5. Dworzec kolejowy, mur. lata 20-te XX w.
6. Poczta, ob. dom ul. Marszałkowska 1, drewn., pocz. XX w.
7. Łaźnia, ob. Przychodnia Kolejowa, ul. Podleśna 1 mur., 1930
8. Dom, ul. Gołębia 1, drewn., 1938
9. Dom, ul. Czajkowskiego 1, drewn., lata 30-te XX w.
10. Dom, ul. Czajkowskiego 3, drewn., lata 30-te XX w.
11. Dom, ul. Gołębia 3, drewn., 1938
12. Dom, ul. Białostocka 32, drewn., pocz. XX w.
13. Dom, ul. Cicha 6, drewn., lata 30-te XX w.
14. Dom, ul. Dolna 5, drewn., lata 30-te XX w.
15. Dom, ul. Dolna 11, drewn., lata 30-te XX w.
16. Dom, ul. Gołębia 5, drewn., 1938
17. Dom, ul. Gołębia 7, drewn., 1938
18. Dom, ul. Kosińskiego 1, drewn., 1938
19. Dom, ul. Kosińskiego 2, drewn., 1937

20. Dom, ul. Kosińskiego 3, drewn., 1938
21. Dom, ul. Kosińskiego 4, drewn., 1937
22. Dom, ul. Kosińskiego 5, drewn., 1938
23. Dom, ul. Kosińskiego 6, drewn., 1937
24. Dom, ul. Kosińskiego 7, drewn., 1938
25. Dom, ul. Kosińskiego 8, drewn., 1937
26. Dom, ul. Kosińskiego 9, drewn., 1938
27. Dom, ul. Kosińskiego 10, drewn., 1937
28. Dom, ul. Kosińskiego 11, drewn., 1938
29. Dom, ul. Kościelna 3, mur., 1864
30. Piwnica, ul. Kościelna 3, mur., 1864
31. Dom, ul. Kościuszki 1, drewn., lata 20-te XX w.
32. Dom, ul. Krótka 1, drewn., k. XIX w.
33. Dom, ul. Krótka 2, drewn., k. XIX w.
34. Dom, ul. d. Lipowa, ob. Marszałka Józefa Piłsudskiego 2, mur., 1934
35. Dom, ul. d. Lipowa, ob. Marszałka Józefa Piłsudskiego 19, drewn., pocz. lat 20-tych XX w.
36. Dom, d. Lipowa, ob. Marszałka Józefa Piłsudskiego 56, drewn., 1942
37. Dom, d. Lipowa, ob. Marszałka Józefa Piłsudskiego 58, drewn., 1942
38. Dom, ul. Marszałkowska 4, drewn., k. XIX w.
39. Dom, ul. Marszałkowska 8, drewn., pocz. XX w.
40. Dom, ul. Marszałkowska 9, drewn., pocz. XX w.
41. Dom, ul. Marszałkowska 10, drewn., pocz. XX w.
42. Dom, ul. Marszałkowska 12, drewn., pocz. XX w.
43. Dom, ul. Marszałkowska 13, drewn., pocz. XX w.
44. Dom, ul. Marszałkowska 14, drewn., k. XIX w.
45. Dom, ul. Marszałkowska 17, mur., lata 30-te XX w.
46. Dom, ul. Marszałkowska 19, drewn., pocz. XX w.
47. Dom, ul. Marszałkowska 23, drewn., k. XIX w.
48. Dom, ul. Marszałkowska 24, drewn., pocz. XX w.
49. Dom, ul. Marszałkowska 25, drewn., k. XIX w.
50. Dom, ul. Marszałkowska 26, drewn., pocz. XX w.
51. Dom, ob. Nadleśnictwo Czarna Białostocka, ul. Marszałkowska 27, drewn., lata 30-te XX w.
52. Magazyn, ul. Marszałkowska 27, drewn., ok. 1930
53. Dom, ul. Marszałkowska 38 a, drewn., pocz. XX w.
54. Dom, ul. Marszałkowska 50, drewn., lata 20-te XX w.
55. Dom, ul. Młynowa 1, drewn., k. XIX w.
56. Dom, ul. Młynowa 7, drewn., lata 20-te XX w.
57. Dom, ul. Młynowa 9, drewn., pocz. XX w.
58. Dom, ul. Młynowa 11, drewn., lata 20-te XX w.
59. Dom, ul. Młynowa 13, drewn., lata 20-te XX w.
60. Dom, ul. Młynowa 15, drewn., lata 20-te XX w.
61. Dom, ul. Młynowa 23, drewn., lata 20-te XX w.
62. Dom, ul. Młynowa 25, drewn., lata 20-te XX w.

63. Dom, ul. Ogrodowa 3, drewn., pocz. XX w.
64. Dom, ul. Ogrodowa 5 a, drewn., lata 20-te XX w.
65. Dom, ul. Ogrodowa 7, drewn., pocz. XX w.
66. Dom, ul. E. Orzeszkowej 3, drewn., ok. 1925
67. Dom, ul. E. Orzeszkowej 7, drewn., ok. 1925
68. Dom, ul. Piękna 8, drewn., ok. 1930
69. Dom, ul. Piękna 12, drewn., k. lat 20-tych XX w.
70. Dom, ul. Piękna 13, drewn., k. lat 20-tych XX w.
71. Dom, ul. Piękna 16, drewn., k. lat 20-tych XX w.
72. Wyłuszcarnia nasion, ob. magazyn, ul. Podleśna, drewn., lata 30-te XX w.
73. Dom, ul. Podleśna 2, drewn., lata 20-te XX w.
74. Dom, ul. Podleśna 4, drewn., lata 20-te XX w.
75. Dom, ul. Podleśna 10, drewn., k. XIX w.
76. Dom, budynek gospodarczy, ul. Podleśna 10, drewn., k. XIX w.
77. Budynek gospodarczy, ul. Podleśna, drewn., k. XIX w.
78. Budynek gospodarczy, ul. Podleśna, pocz. XX w.
79. Dom, ul. Szkolna 8, drewn., lata 20-te XX w.
80. Krzyż przydrożny naprzeciw ul. Piękna 13, drewn., I-sze ćw. XX w.

Obiekty rozpoznane w gminie Czarna Białostocka

- Brzozówka Koronna - dom nr 3, drewn., lata 30-te XX w.
- Brzozówka Koronna - obora w zagr. nr 3, drewn., 1941
- Brzozówka Koronna - stodoła w zagr. nr 3, lata 50-te XX w.
- Brzozówka Koronna - piwnica w zagr. nr 3, drewn., ok. 1900
- Brzozówka Koronna - zespół zagrody nr 6, drewn., ok. 1900
- Brzozówka Koronna - dom nr 6, drewn., XIX/XX w.
- Brzozówka Koronna - stajnia w zagr. nr 6, drewn., 1946
- Brzozówka Koronna - stodoła w zagr. nr 6, drewn., 1952
- Brzozówka Koronna - spichlerz w zagr. nr 6, drewn., ok. 1920
- Brzozówka Koronna - zespół zagrody nr 7, drewn., pocz. XX w.
- Brzozówka Koronna - dom nr 7, drewn., 1905
- Brzozówka Koronna - obora w zagr. nr 7, drewn. lata 30-te XX w.
- Brzozówka Koronna - obora II w zagr. nr 7, drewn., lata 30-te XX w.
- Brzozówka Koronna - obora III w zagr. nr 7, drewn., lata 30-te XX w.
- Brzozówka Koronna - stodoła I w zagr. nr 7, drewn., lata 30-te XX w.
- Brzozówka Koronna - stodoła II w zagr. nr 7, drewn., ok. 1940
- Brzozówka Koronna - piwnica w zagr. nr 7, drewn., lata 30-te XX w.
- Brzozówka Koronna - dom nr 5, drewn., ok. 1890
- Brzozówka Koronna - dom nr 11, drewn., ok. 1910
- Brzozówka Koronna - stodoła w zagr. nr 2, drewn., lata 30-te XX w.
- Brzozówka Koronna - kapliczka słupowa d. ze św. Janem Nepomucenem przy drodze do wsi, drewn., pocz. XX w.
- Brzozówka Koronna - kapliczka słupowa d. ze św. Janem Nepomucenem w zagr. nr 5, drewn., pocz. XX w.

- Brzozówka Koronna - krzyż przy drodze do wsi, drewn./żel. lata 20 XX w.
- Brzozówka Ziemiańska - dom nr 3, drewn. XIX/XX w.
- Brzozówka Ziemiańska - obora w zagr. nr 3, drewn., II poł. XIX w.
- Brzozówka Ziemiańska - budynki gospodarcze w zagr. nr 3, drewn., poł. XIX, XIX/XX w.
- Brzozówka Ziemiańska - stodoła w zagr. nr 3, drewn., 1833
1. Brzozówka Ziemiańska - szopa w zagr. nr 3, drewn., poł XIX w., d. wozownia
  2. Brzozówka Ziemiańska - dom nr 4, drewn., pocz. XX w.
  3. Brzozówka Ziemiańska - obora z magazynem, w zagr. nr 4, drewn., pocz. XX w.
  4. Brzozówka Ziemiańska - stodoła w zagr. nr 4, drewn., pocz. XX w.
  5. Brzozówka Ziemiańska - świron w zagr. nr 4, pocz. XX w.
  6. Brzozówka Ziemiańska - zagroda nr 5, drewn., ok. 1900
  7. Brzozówka Ziemiańska - dom ze stajnią i chlewem, drewn., ok. 1900
  8. Brzozówka Ziemiańska - obora w zagr. nr 5, drewn., ok. 1920
  9. Brzozówka Ziemiańska - dom ze stodołą, drewn., ok. 1930
  10. Brzozówka Ziemiańska - obora w zagr. nr 6, drewn., k. XIX w.
  11. Chmielnik - dom nr 4, drewn., lata 20-te XX w.
  12. Czarna Wieś Kościelna - kościół parafialny pod wezwaniem Matki Boskiej Anielskiej, mur., 1912-1922
  13. Czarna Wieś Kościelna - plebania, drewn., 1912
  14. Czarna Wieś Kościelna - dom katechetyczny przy kościele parafialnym, drewn., ok. 1920
  15. Czarna Wieś Kościelna - budynek mieszk.-gosp. nr 71, drewn., k. XIX w.
  16. Czarna Wieś Kościelna - stodoła w zagr. 71, drewn., lata 30-te XX w.
  17. Czarna Wieś Kościelna - piwnica w zagr. 71, drewn./kam. lata. 20-te XX w.
  18. Czarna Wieś Kościelna - budynek gosp. I w zagr. 74, glina, lata 30 XX w.
  19. Czarna Wieś Kościelna - garncarnia w zagr. 74, glina, lata 30-te XX w.
  20. Czarna Wieś Kościelna - budynek gosp. III w zagr. 74, drewn., l. 30-te XX w.
  21. Czarna Wieś Kościelna - dom nr 76 mur., 1935
  22. Czarna Wieś Kościelna - budynek gosp. w zagr. 76, drewn.-glin. l. 40-te XX w.
  23. Czarna Wieś Kościelna - budynek mieszk.-gosp. nr 52, drewn., l. 20-te XX w.
  24. Czarna Wieś Kościelna - dom nr 54, drewn., XIX/XX w.
  25. Czarna Wieś Kościelna - budynek mieszk.-gosp. nr 70, drewn., po 1918
  26. Czarna Wieś Kościelna - dom nr 94, drewn., lata 20-te XX w.
  27. Karczmisko - krzyż, drewn., I-sze ćw. XX w.
  28. Klimki - budynek mieszk.-gosp. nr 9, drewn., ok. 1820
  29. Klimki - budynek mieszk.-gosp. nr 12, drewn., lata 20-te XX w.
  30. Łapczyn - dom nr 1, drewn., po 1946
  31. Łapczyn - dom nr 4, drewn., lata 20-te XX w.
  32. Łapczyn - stodoła w zagr. nr 4, drewn., ok. 1920
  33. Łapczyn - dom nr 6, drewn., 1924
  34. Łapczyn - stodoła w zagr. nr 6, drewn., lata 20-te XX w.
  35. Łapczyn - spichrz w zagr. nr 6, drewn., lata 20-te XX w.
  36. Łapczyn - szopa w zagr. nr 6, drewn., lata 20-te XX w.

37. Łapczyn - kapliczka słupowa w zagr. nr 20, drewn., lata 20-te XX w.
38. Łapczyn - kapliczka słupowa z rzeźbą Matki Boskiej z Dzieciątkiem, drewn., 1973
39. Łapczyn - kapliczka słupowa na początku wsi, drewn., pocz. XX w.
40. Łapczyn - krzyż w zagr. nr 19, drewn., lata 30-te XX w.
41. Łapczyn - krzyż z kapliczką przy drodze do Chmielnika, drewn., 1944
42. Niemczyn - budynek szkoły drewn., 1936
43. Niemczyn - dom nr 8, drewn., 1914
44. Niemczyn - stodoła w zagr. nr 8, drewn., ok. 1920
45. Niemczyn - dom nr 19, drewn., 1928
46. Niemczyn - dom nr 14, drewn., 1928
47. Niemczyn - stajnia w zagr. nr 14, drewn., k. XIX w.
48. Niemczyn - dom nr 32, drewn., 1930
49. Niemczyn - budynek mieszk.-gosp. w zagr. nr 32, drewn., ok. 1930
50. Niemczyn - obora w zagr. nr 32, drewn., ok. 1930
51. Niemczyn - stodoła w zagr. nr 32, drewn., ok. 1930
52. Niemczyn - dom nr 15, drewn., III-e ćw. XIX w.
53. Niemczyn - dom nr 29, drewn., 1925
54. Niemczyn - dom nr 39, drewn., ok. 1920
55. Niemczyn - krzyż przydrożny naprzeciw zagr. nr 15, żel.-kam., pocz. XX w.
56. Podniemczyn - zespół zagrody nr 40, drewn., po 1918
57. Podniemczyn kol. - dom nr 40, drewn., po 1918
58. Podniemczyn kol. - stodoła w zagr. nr 40 mur.-drewn., po 1918
Podniemczyn kol. - dom nr 46, drewn., lata 20-te XX w.
59. Podniemczyn kol. - stodoła k. domu 46, drewn., ok. 1920
60. Podniemczyn kol. - dom nr 43, drewn., lata 20-te XX w.
61. Przewalanka - zespół zagrody leśniczówki I, drewn., ok. 1918
Przewalanka - leśniczówka I, drewn., przed 1918
62. Przewalanka - leśniczówka II, drewn., lata 20-te XX w.
63. Przewalanka - obora, drewn., lata 20-te XX w.
64. Przewalanka - stodoła, drewn., lata 20-te XX w.
Przewalanka - budynek gospodarczy I, drewn., po 1918
65. Przewalanka - budynek gospodarczy II, drewn., po 1918
66. Przewalanka - piwnica I, drewn., lata 20-te XX w.
67. Przewalanka - piwnica II, lata 20-te XX w.
Przewalanka - altanka, lata 50-te XX w.
68. Ratowiec - młyn wodny, drewn., ok. 1947
69. Ratowiec - dom nr 2, drewn., ok. 1920
70. Wólka Ratowiecka - dom nr 24, drewn., lata 20-te XX w.
Wólka Ratowiecka - dom nr 26, drewn., 1914
71. Zamczysk - krzyż przy drodze do Łapczyna, drewn., lata 20-te XX w.
72. Zamczysk - krzyż na skraju wsi, drewn., lata 20-te XX w.
73. Zdroje - kapliczka mur., pocz. XX w. /par. w Bombli/
Zdroje - kapliczka, mur., 1948
74. Zdroje - dom nr 33, drewn., 1918

75. Zdroje - świron w zagr. nr 1, drewn., lata 20-te XX w.
 76. Zdroje - świron w zagr. Wł. Cz. Matys., drewn., 1891
 Zdroje - krzyż, lata 20-te XX w.
 77. Zdroje - krzyż na początku wsi, drewn. lata 20-te XX w.
 78. Złota Wieś - dom nr 3, drewn., pocz. XX w.
 79. Zdroje - dom nr 6, drewn., pocz. XX w.

Stanowiska archeologiczne:

- Brzozówka Koronna, st. 1 – EK, PŚ, ON
 Brzozówka Koronna, st. 2 – EK, OS, ON
 Brzozówka Koronna, st. 3 – OS, WŚ, PŚ/ON
 Brzozówka Koronna, st. 4 – EK, ON
 Brzozówka Koronna, st. 5 – M
 Brzozówka Koronna, st. 6 – EK, ON
 Brzozówka Koronna, st. 7 – EK, OS, PŚ/ON, ON
 Brzozówka Koronna, st. 8 – WŚ
 Brzozówka Ziemiańska, st. 1 – EK, ON
 Brzozówka Ziemiańska, st. 2 – M-N, OS, ON
 Brzozówka Ziemiańska, st. 3 – WŚ, Ś
 Brzozówka Ziemiańska, st. 4 – M-N, OS, ON
 Brzozówka Ziemiańska, st. 5 – PŚ, ON
 Brzozówka Ziemiańska, st. 6 – EK, OS, PŚ/ON
 Brzozówka Ziemiańska, st. 7 – M-N, OS
 Brzozówka Ziemiańska, st. 8 – M, Ś/PŚ
 Brzozówka Ziemiańska, st. 9 – EK, ON
 Brzozówka Ziemiańska, st. 10 – M-N, PŚ, ON
 Brzozówka Ziemiańska, st. 11 – PŚ, ON
 Brzozówka Ziemiańska, st. 12 – PŚ, ON
 Brzozówka Ziemiańska, st. 13 – M, PŚ
 Brzozówka Ziemiańska, st. 14 – EB, PŚ/ON
 Brzozówka Ziemiańska, st. 15 – PŚ, ON
 Lacka Buda, st. 1 – ON
 Lacka Buda, st. 2 – N, ON
 Lacka Buda, st. 3 – EK
 Lacka Buda, st. 4 – ON
 Lacka Buda, st. 5 – EK, OS, PŚ/ON
 Lacka Buda, st. 6 – OS, ON
 Lacka Buda, st. 7 – OS
 Lacka Buda, st. 8 – WŚ, ON
 Lacka Buda, st. 9 – EK, ON
 Lacka Buda, st. 10 – EK, ON
 Łapczyn, st. 1 – Ś/PŚ, ON
 Łapczyn, st. 2 – H (k. łużycka)
 Łapczyn, st. 3 – M

Łapczyn, st. 4 – EK, WŚ, ON
 Łapczyn, st. 5 – M, WŚ
 Łapczyn, st. 6 – PŚ, ON
 Łapczyn, st. 7 – EK, OS, ON
 Łapczyn, st. 8 – Ś, ON
 Oleszkowo, st. 1 – PŚ, ON
 Oleszkowo, st. 2 – OS, PŚ, ON
 Zamczysk, st. 2 – PŚ/ON
 Zamczysk, st. 3 – EK, PŚ

Oznaczenia chronologiczne stanowisk: OS – okres starożytny, M – mezolit, N – neolit, EK – epoka kamienna, EB – epoka brązu, H – okres halsztacki, WŚ – wczesne średniowiecze, Ś – średniowiecze, PŚ – późne średniowiecze, ON – okres nowożytny.

3. UWARUNKOWANIA DEMOGRAFICZNE

3.1 Materiały źródłowe

Głównym źródłem informacji w zakresie demografii jest Urząd Statystyczny w Białymstoku (dane z NSP z 1988 r. oraz podstawowe dane statystyczne dla miast i gmin województwa białostockiego z lat 1986 - 1996). Dane ze spisu powszechnego podane są dla miejscowości statystycznych wg poniższego wykazu:

Lp.	Miejscowość statystyczna	Miejscowości wchodzące w skład miejscowości statystycznej
1.	m. Czarna Białostocka	m. Czarna Białostocka
2.	Zdroje	Zdroje
3.	Jezierzysk	Jezierzysk, gaj .Ośrodek, Osierodek
4.	Niemczyn	Niemczyn
5.	Zamczysk	Zamczysk, Podzamczysk
6.	Brzozówka Ziemiańska	Brzozówka Ziemiańska, Podbrzozówka, Brzozówka Strzelecka
7.	Brzozówka Koronna	Brzozówka Koronna
8.	Łapczyn	Łapczyn
9.	Chmielnik	Chmielnik
10.	Lacka Buda	Lacka Buda
11.	Oleszkowo	Oleszkowo, Przewalanka
12.	Kosmaty Borek	Kosmaty Borek
13.	Karczmysko	Karczmysko, Łazarz
14.	Ogóły	Ogóły, Burczak
15.	Czarna Wieś Kościelna	Czarna Wieś Kościelna, Jesienicha, leśn. Niemczyn, Wilcza Jama, Rudnia, Rogoziński Most , gaj. Straż
16.	Klimki	Klimki, Dworzysk
17.	Machnacz	Machnacz

18.	Ponure	Ponure
19.	Wólka Ratowiecka	Wólka Ratowiecka, Podratowiec, Ratowiec
20.	Ruda Rzeczką	Ruda Rzeczką, Krzyżyki, Złotora
21.	Złota Wieś	Złota Wieś, Horodnianka

3.2 Stan zaludnienia i rozmieszczenie ludności na terenie opracowania.

Wg danych Urzędu Statystycznego w Białymstoku - w 1996 r.(31 XII) miasto i gmina Czarna Białostocka posiadały łącznie 12.046 mieszkańców, w tym miasto - 9.935 (82,5%), gmina - 2.111 (co stanowi 17,5% ogółu ludności obszaru opracowania).

Miasto Czarna Białostocka zajmuje 8 miejsce wśród miast województwa białostockiego pod względem liczby ludności (14 miejsce pod względem powierzchni). Gęstość zaludnienia w mieście wynosi - 710 mieszkańców na 1 km² (8 miejsce wśród 19 miast województwa), i jest 10 -krotnie większa od średniej gęstości zaludnienia w województwie (70/1 km²).

Natomiast gmina Czarna Białostocka, zajmując pod względem powierzchni 21 miejsce wśród 50 gmin województwa, pod względem zaludnienia jest jedną z najmniejszych (jeszcze mniej ludności ma tylko gmina Suraż). Daje to gminie Czarna Białostocka ostatnie miejsce wśród gmin województwa białostockiego pod względem gęstości zaludnienia (11 osób na 1 km²). Do zobrazowania rozmieszczenia ludności w obrębie obszaru objętego analizą konieczne było posłużenie się danymi z NSP z 1988 r., ponieważ tylko to źródło obejmuje całość ludności. Generalnie w zakresie rozmieszczenia ludności nie nastąpiły znaczące zmiany, nieco pogłębił się proces wyludniania wsi, na korzyść miasta Czarna Białostocka.

Jak wynika z tab.1 znacząca większość ludności obszaru opracowania (w 1988 r. - 80,6 %, a w 1996 r. - już 82,4 %) zamieszkiwało w mieście Czarna Białostocka. Na terenach wiejskich - w 1988 r. zamieszkiwało tylko 19,4 % ludności obszaru opracowania, z czego najwięcej ludności skupiały: Czarna Wieś Kościelna (5 % ogółu ludności obszaru opracowania) oraz takie miejscowości statystyczne, jak : Oleszkowo, Wólka Ratowiecka, Niemczyn, Zdroje, Klimki i Ruda Rzeczką.

Tab. 1 Rozmieszczenie ludności w obrębie miasta i gminy Czarna Białostocka (NSP 1988 r.)

L.p.	Wyszczególnienie	Ludność ogółem	Udział % w ogólnej liczbie ludności miasta i gminy w %
1	2	3	4
	Miasto i gmina	11601	100
1.	m. Czarna Białostocka	10009	80,6
	gm. Czarna Białostocka	2254	19,4
	w tym:		
2.	Zdroje	149	1,2
3.	Jezierzysk	57	0,7
4.	Niemczyn	132	1,2

5.	Zamczysk	42	0,4
6.	Brzozówka Ziemiańska	58	0,6
7.	Brzozówka Koronna	35	0,5
8.	Łapczyn	58	0,7
9.	Chmielnik	31	0,4
10.	Lacka Buda	20	0,3
11.	Oleszkowo	137	1,5
12.	Kosmaty Borek	109	1,0
13.	Karczmisko	98	1,0
14.	Ogóły	6	0,3
15.	Czarna Wieś Kościelna	572	5,0
16.	Klimki + Dworzysk	112 + 7	1,1
17.	Machnacz	26	0,3
18.	Ponure	22	0,2
19.	Wólka Ratowicka	126	1,5
20.	Ruda Rzeczką	45	1,1
21.	Złota Wieś	32	0,4
22.	Burczak	4	0,03
23.	Ratowiec	5	0,04
24.	Przewalanka	12	
25.	Podratowiec	9	
26.	Osierodek	28	
27.	Horodnianka leśniczówka	11	
28.	Krzyżyki	7	
29.	Złotoria	55	

3.3 Tendencje w zakresie zaludnienia w latach 1986 - 1996.

Jak wynika z tab.2 - w latach 1986- 1996 w mieście Czarna Białostocka liczba ludności prawie corocznie wzrastała. Największy przyrost - o 232 osoby- nastąpił w 1990 r. Po 1991 r. roczne przyrosty ludności były mniejsze, a nawet w 1995 r. nastąpił spadek liczby ludności w mieście. Wiąże się to ze spadkiem przyrostu naturalnego (tab.3) w ostatnich latach oraz pojawienia się ujemnego salda migracji po 1992 r. (tab.4).

Na terenach wiejskich w zakresie zaludnienia w latach 1986- 1996 widoczny jest systematyczny spadek liczby ludności. Po 1987 r. (tab.2) następował prawie corocznie (oprócz niewielkiego wzrostu w 1989 i 1992 r.) spadek liczby ludności. Proces ten ma związek z przyrostem naturalnym - przeważnie ujemnym w latach 1986- 96 (tab.3) oraz ujemnym saldem migracji (tab.4).

Tab. 2 Roczne przyrosty ludności w latach 1986 - 1996 (stan na koniec roku)

Rok	Miasto		Gmina	
	Liczba ludności	Przyrost roczny	Liczba ludności	Przyrost roczny
1986	8976		2186	

1987	9110	134	2330	144
1988	9276	166	2236	-94
1989	9397	121	2239	3
1990	9629	232	2215	-24
1991	9789	160	2163	-52
1992	9794	5	2194	31
1993	9844	50	2157	-37
1994	9954	110	2143	-14
1995	9931	-23	2123	-20
1996	9935	4	2111	-12

Tab. 3 Przyrost naturalny (na 1000 ludności) w latach 1986 - 1996
(stan na 31.XII)

Rok	Miasto	Wieś
1986	11,2	-0,4
1987	8,4	-0,9
1988	10,1	9,6
1989	9,5	-7,4
1990	7,0	1,7
1991	6,2	1,8
1992	7,4	4,9
1993	5,4	3,6
1994	5,8	*
1995	1,8	-9,7
1996	2,0	-0,9

* brak danych

Tab. 4 Saldo migracji w latach 1988 - 1996 (stan na 31 XII)

Rok	Miasto	Wieś
1986	47	-85
1987	58	28
1988	64	-76
1989	33	20
1990	*	*
1991	100	-56
1992	43	-18
1993	-3	-44
1994	45	-16
1995	-18	-10
1996	-24	-2

* brak danych

3.4 Struktura płci i wieku.

W 1996 r. na 100 mężczyzn w mieście Czarna Białostocka przypadało 107 kobiet (średnio w województwie białostockim - 105), zaś na terenie gminy Czarna Białostocka - na 100 mężczyzn przypadało 105 kobiet.

W tym samym roku w mieście Czarna Białostocka: ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowiła 28,9 % ogółu ludności miasta (przy średniej dla województwa białostockiego - 26,8 %), w wieku produkcyjnym - 59,2 % (w województwie - 57,3 %), a w wieku poprodukcyjnym - 11,9 (w województwie - 15,9%). Ogólnie pod względem struktury wieku, sytuacja przedstawia się tu znacznie lepiej niż w województwie. Jak wynika z tab. 5 w latach 1988-96 r. nastąpił spadek udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym, na korzyść ludności w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym, co jest skutkiem spadku liczby urodzeń, a co się z tym wiąże - również spadku przyrostu naturalnego.

Na terenach wiejskich obszaru opracowania struktura wieku ludności w 1996 r. przedstawiała się mniej optymistycznie, znacznie gorzej, niż średnia dla województwa białostockiego. Poza tym w porównaniu do 1988 r. - nastąpiły niekorzystne zjawiska w postaci spadku udziału procentowego ludności w wieku produkcyjnym i wzrostu udziału ludności w wieku poprodukcyjnym. Nie należy dopatrywać się również optymizmu w tym, iż nastąpił wzrost udziału procentowego ludności w wieku poprodukcyjnym, ponieważ w liczbach bezwzględnych nastąpił spadek.

Tab.5 Struktura wieku ludności. Zmiany w latach 1988 – 1996

Wyszczególnienie	Miasto		Wieś	
	1988	1996	1988	1996
Liczba ludności ogółem w tym:	9347	9935	2254	2114
- w wieku przedprodukcyjnym (0 - 17 lat) - udział % w ogólnej liczbie ludności	3069 32,8	2874 28,9	585 25,8	551 26,1
- w wieku produkcyjnym (18 - 59 lat kobiety i 64 mężczyźni) - udział % w ogólnej liczbie ludności w tym:	5354 57,3	5874 59,2	1179 52,3	1076 50,9
- w wieku mobilnym (18-44 lat)	3769	4159	728	732
- w wieku niemobilnym (45 - 59 lat kobiety i 64 mężczyźni)	1585	1715	451	344
- w wieku poprodukcyjnym (60 lat i więcej kobiety i 65 i więcej mężczyźni) - udział % w ogólnej liczbie ludności	924 9,9	1187 11,9	493 21,9	487 23,0

W 1988 r. w obrębie obszaru opracowania struktura wieku była dość zróżnicowana (tab.6, str.17). Najwyższym udziałem procentowym ludności w wieku przedprodukcyjnym odznaczały się takie miejscowości statystyczne jak: Lacka Buda (38,2 %), Ponure (36,4 %), Brzozówka Koronna (35,2 %), Ogóły (34,2 %) i miasto Czarna Białostocka (32,8 %). Najniższy wskaźnik w tym zakresie miały: Łapczyn (15,0 %), Karczmisko (17,0 %) i Chmielnik (22,0 %). W wieku produkcyjnym - największym wskaźnikiem udziału procentowego wyróżniały się: Chmielnik (61,0 %), Brzozówka

Ziemiańska (58,4 %) i miasto Czarna Białostocka (57,3 %). Najmniejszy udział procentowy ludności w wieku produkcyjnym miały: Ogóły (28,9 %) i Brzozówka Koronna (37,0 %). Jeżeli chodzi o wskaźnik udziału ludności w wieku poprodukcyjnym, to najwyższy był w: Machnacu (40,0 %), Ogółach (36,8 %) i Łączynie (28,8 %), zaś najniższy w: Lackiej Budzie (5,9 %), mieście Czarna Białostocka (9,9 %) i Rudej Rzeczce (12,9 %). Z powyższej analizy wynika, że najmniej korzystna sytuacja pod względem struktury wieku (proces starzenia się ludności - niski udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i wysoki - ludności w wieku poprodukcyjnym) występowała w Machnacu i Łączynie, zaś najkorzystniejsza w mieście Czarna Białostocka (dość wysoki udział procentowy ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym - łącznie 90,1 %) oraz Lackiej Budzie (ludność w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym - łącznie 94,1 %).

3.5 Zatrudnienie i bezrobocie.

Na terenie miasta Czarna Białostocka zatrudnionych było w 1996 r. (tab.7, str.18) 1569 osób, z czego 1211 w sektorze publicznym i 358 w sektorze prywatnym. Najwięcej zatrudnionych było w zakładach produkcyjnych (834), w jednostkach zaopatrujących w energię elektryczną, gaz i wodę (158) oraz w edukacji (142).

Na terenie gminy Czarna Białostocka zatrudnionych było ogółem 226 osób, z czego w sektorze publicznym 185 osób, w sektorze prywatnym 41 - osób. Najwięcej zatrudnionych było w handlu i usługach (107).

Jak wynika z poniższej tabeli wskaźnik bezrobocia w mieście i gminie Czarna Białostocka jest dość wysoki w porównaniu do wskaźnika średniego dla województwa Białostockiego. W odniesieniu do roku 1994 r. liczba bezrobotnych systematycznie zmniejsza się zarówno w mieście jak i w gminie (tab. 9, str.19). Spadek ten w pewnym sensie wynika ze zmiany przepisów w tej dziedzinie.

Tab. 8 Bezrobocie (1996 r.)

	Ludność w wieku produkcyjnym	Bezrobotni	Udział % bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym
Województwo Białostockie	401900	38342	9,5
m. Czarna Białostocka	5874	830	14,1
gm.Czarna Białostocka	1076	146	13,6

3.6 Wnioski z analizy.

1. Miasto Czarna Białostocka zajmuje 8 miejsce pod względem gęstości zaludnienia wśród 19 miast w województwie.
2. Gmina Czarna Białostocka (obszary wiejskie) jest jedną z najsłabiej zaludnionych gmin w województwie.
3. Na obszarze wiejskim występuje systematyczny proces wyludniania się, natomiast w mieście liczba ludności systematycznie - powoli wzrasta.

4. Struktura płci zasadniczo nie odbiega od struktury w województwie.
5. Struktura wieku ludności w mieście przedstawia się korzystniej niż średnia dla województwa, mniej korzystniej przedstawia się struktura wieku oraz tendencje w tym zakresie - na obszarze wiejskim (spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym - zarówno w liczbach bezwzględnych jak i w udziale % w ogólnej liczbie ludności; wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym).
6. Dość wysoki, w porównaniu do wskaźnika dla województwa białostockiego, wskaźnik bezrobocia.
7. Niedostateczna liczba miejsc pracy na terenie miasta i gminy Czarna Białostocka.

3.7 Prognoza demograficzna

Rok	Liczba ludności	
	Miasto	Gmina
Koniec 1996	9.935	2.111
2000 *	10.200	2.000
2005 *	10.500	1.900
2010 *	11.000	1.800

* dane na podstawie projektu studium zagospodarowania przestrzennego województwa białostockiego

Jak wynika z powyższej tabeli, do roku 2010 przewiduje się umiarkowany wzrost ludności miasta Czarna Białostocka i dalszy proces wyludniania się terenów wiejskich.

Tab. 6 Struktura wieku ludności (NSP 1988)

L.p.	Wyszczególnienie	Ludność Ogółem	Wiek przedprodukcyjny										Wiek produkcyjny		Wiek poprodukcyjny	
			Ogółem		0-2 lat	3-6 lat	7-14 lat	15-17 lat	18-59K/64M		60K/65M i więcej					
			% ogółu lud.		%	%	%	%	% ogółu lud.		% ogółu lud.					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
	m. Czarna Białostocka	9347	3069	32,8	491	5,3	740	7,9	1391	14,9	447	4,8	5354	57,3	924	9,9
	gm. Czarna Białostocka	2254	585	25,8	101	4,5	142	6,3	255	11,3	87	3,9	1179	52,3	493	21,9
1.	Zdroje	143	41	28,7	6	4,2	11	7,7	20	14,0	4	2,8	72	50,3	30	21,0
2.	Jezierzyk	85	27	31,8	5	5,9	6	7,1	12	14,1	4	4,7	41	48,2	17	20,0
3.	Niemczyn	134	33	24,6	7	5,2	10	7,5	10	7,5	6	4,5	61	45,5	40	29,9
4.	Zamczysk	52	14	26,9	4	7,7	2	3,8	6	11,5	2	3,8	27	51,9	11	21,2
5.	Brzozówka Ziemiańska	77	21	27,3	4	5,2	5	6,5	11	14,3	1	1,3	45	58,4	11	14,3
6.	Brzozówka Koronna	54	19	35,2	5	9,3	3	5,6	10	18,5	1	1,9	20	37,0	15	27,8
7.	Łapczyn	80	12	15,0	2	2,5	2	2,5	5	6,3	3	3,8	45	56,2	23	28,8
8.	Chmielnik	41	9	22,0	3	7,3	2	4,9	4	9,8	0	0,0	25	61,0	7	17,0
9.	Lacka Buda	34	13	38,2	3	8,8	2	5,9	6	17,6	2	5,9	19	55,9	2	5,9
10.	Oleszkowo	171	49	28,7	9	5,3	8	4,7	23	13,5	9	5,3	89	52,0	33	19,3
11.	Kosmaty Borek	121	28	23,1	4	3,3	4	3,3	14	11,6	6	5,0	68	56,2	25	20,7
12.	Karczmisko	112	19	17,0	5	4,5	5	4,5	8	7,1	1	0,9	63	56,2	30	26,8
13.	Ogóły	38	13	34,2	2	5,3	5	13,2	6	15,8	0	0,0	11	28,9	14	36,8
14.	Czarna Wieś Kościelna	584	136	23,3	24	4,1	41	7,0	51	8,7	20	3,4	313	53,6	135	23,1
15.	Klimki	134	34	25,4	2	1,5	4	9,0	21	15,7	7	5,2	74	55,2	26	19,4
16.	Machnacz	33	5	15,0	0	0,0	1	3,0	3	9,1	1	3,0	15	45,0	13	40,0
17.	Ponure	22	8	36,4	1	4,5	0	0,0	5	22,7	2	9,1	11	50,0	3	13,6
18.	Wólka Ratowiecka	170	48	28,3	6	3,5	17	10,0	15	8,8	10	5,9	91	53,5	31	18,2
19.	Ruda Rzeczką	124	39	31,5	3	2,4	9	7,3	19	15,3	8	6,5	69	55,6	16	12,9
20.	Złota Wieś	46	14	30,4	5	10,9	5	10,9	4	8,7	0	0,0	20	43,5	12	26,1

Tab. 7 Pracujący w gospodarce narodowej wg sekcji EKD w 1996 r.
stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym												
		rolnictwo łowiectwo i leśnictwo	działalność produkcyjna	zaopatry- wanie w energię elektryczną, gaz i wodę	budownic- two	handel i naprawy	hotele i restau- racje	transport składowa- nie i łączość	pośredni- ctwo finansowe	obsługa nierucho- mości i firm	administra- cja publicz- na i obrona narodowa	edukacja	ochrona zdrowia i opieka społeczna	pozostała działalność komunalna socjalna i indywi- dualna
Czarna														
Białostocka	1569	64	834	158	57	39	11	72	16	38	53	142	67	18
a	1211	64	614	158	19	5	-	66	10	-	53	142	67	13
b	358	-	220	-	38	34	11	6	6	38	-	-	-	5
c														
Gm. Czarna														
Białostocka a	226	36	29	-	5	107	-	3	-	-	12	21	8	5
b	185	29	-	-	-	107	-	3	-	-	12	21	8	5
c	41	7	29	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tab. 9 Bezrobotni zarejestrowani w Rejonowym Urzędzie Pracy w latach 1994, 1996 i 1997
(stan w dniu 31 XII)

Rok		Liczba Bezrobot- nych Ogółem	w tym					
			kobiety	absolwenci	zwolnieni z przyczyn dot. zakładu	bez prawa do zasilku	w wieku 18-44 lata	pozostający bez pracy pow. 12 m.-cy
1994	Miasto	1044	576	62	159	401	877	334
	Gmina	156	74	14	17	66	135	59
1996	Miasto	830	539	29	59	352	674	300
	Gmina	146	77	4	7	71	122	56
1997	Miasto	504	350	16	23	378	416	215
	Gmina	89	53	2	2	67	74	40

4. STRUKTURA FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNA GMINY

Gmina Czarna Białostocka położona jest na północ od Białegostoku, w odległości kilkunastu kilometrów od miasta wojewódzkiego. Powierzchnia całej gminy wynosi 20654 hektarów.

Gmina Czarna Białostocka obejmuje swoim zasięgiem znaczny obszar Puszczy Knyszyńskiej. Powierzchnia lasów na terenie gminy wynosi 15212 ha.

Jedynym miastem na terenie gminy, a zarazem siedzibą Urzędu Miasta i Gminy, to miasto Czarna Białostocka, ulokowane po obu stronach szlaku kolejowego Białystok - Kuźnica Białostocka - Granica Państwa, przy drodze krajowej Warszawa - Białystok - Kuźnica Białostocka - Granica Państwa, położone prawie centralnie w obszarze gminy.

Obszary wiejskie gminy to rolnicza przestrzeń produkcyjna uzupełniona zabudową zagrodową wsi i koloni.

4.1 Układ przestrzenny

Teren całej gminy za względu na istniejące zagospodarowanie można podzielić na trzy główne obszary funkcjonalne:

- lasy
- tereny produkcji rolnej
- tereny zurbanizowane

Lasy są dominującym i trwałym elementem zagospodarowania przestrzennego gminy, gdyż zajmują one ok. 73% ogólnej powierzchni. Stanowią one fragment Puszczy Knyszyńskiej i wchodzi w skład Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej. Są to lasy o wysokich walorach przyrodniczych objęte ochroną przyrodniczą i krajobrazową.

Tereny produkcji rolnej zajmują około 19% ogólnej powierzchni gminy. Występują tutaj przeważnie gleby słabe o małych wartościach przyrodniczych i niskiej wartości produkcyjnej zaliczane w przewadze do V i VI klasy bonitacyjnej, z czego więcej niż połowa to łąki i pastwiska w trwałym użytkowaniu.

Do terenów tych funkcjonalnie przynależą produkcyjne jednostki osadnicze - wsie, stanowiące wiejską przestrzeń zurbanizowaną z zabudową zagrodową, uzupełnioną sporadyczną zabudową mieszkaniową jednorodzinną i usługową.

Tereny zurbanizowane to miasto Czarna Białostocka ulokowane przy ruchliwej trasie międzynarodowej, w odległości 25 km od Białegostoku i 35 km od granicy państwa z Białorusią. Stanowi ono główny ośrodek usługowy gminy i zaplecze przemysłowe.

4.2 Struktura władania

Struktura władania gruntami w mieście i gminie przedstawia się następująco:

- grunty komunalne w zasobach,
- grunty państwowe,
- grunty w zarządzie,
- grunty komunalne w użytkowaniu wieczystym,

- grunty państwowe w użytkowaniu wieczystym,
- grunty prywatne,
- grunty inne i wody.

Gruntami, które w działalności gminy odgrywają znaczącą rolę, są grunty komunalne w zasobach. Należy tu podkreślić, że Zarząd powinien w pierwszym okresie oddawać grunty z zasobów komunalnych w wieczyste użytkowanie. W takim bowiem przypadku można określić sposób i termin zabudowy sprzedawanych działek. Stosownie do przepisów ustawy o gospodarce nieruchomościami za rozpoczęcie budowy uważa się wykonanie fundamentów, a za zakończenie budowy przyjmuje się zakończenie zamkniętego stanu surowego obiektu. Uwłaszczenie takiej nieruchomości nastąpić może dopiero po spełnieniu warunków stawianych przez gminę.

Zarząd Gminy może także korzystać z prawa pierwokupu gruntów nabytych uprzednio od Skarbu Państwa. Może to mieć znaczenie np.: przy konieczności nabycia lub powiększenia działek niezbędnych do realizacji celów publicznych.

4.3 Podział administracyjny

W układ administracyjny gminy wchodzi 1 miasto Czarna Białostocka i 17 sołectw z przynależnymi do nich osadami:

- Brzozówka Koronna: wieś Brzozówka Koronna, kolonia Podbrzozówka.
- Brzozówka Ziemiańska: wieś Brzozówka Ziemiańska, kolonia Brzozówka Strzelecka.
- Czarna Wieś Kościelna: wieś Czarna Wieś Kościelna, leśniczówka Wilcza Jama, przysiółek Rudnia, gajówka Jesienicha, leśniczówka Niemczyn, gajówka Rogoziński Most, gajówka Straż.
- Jezierzysk: wieś Jezierzysk, kolonia Osierodek, gajówka Ośrodek.
- Karczmysko: wieś Karczmysko, leśniczówka Łazarz.
- Klimki: wieś Klimki, kolonia Dworzysk.
- Kosmaty Borek: wieś Kosmaty Borek.
- Łapczyn: wieś Łapczyn.
- Machnacz: wieś Machnacz.
- Niemczyn: wieś Niemczyn.
- Ogóły: wieś Ogóły, kolonia Burczak.
- Oleszkowo: wieś Oleszkowo, kolonia Chmielnik, kolonia Lacka Buda, leśniczówka Przewalanka.
- Ruda Rzeczka: wieś Ruda Rzeczka, kolonia Krzyżyki, kolonia Złotoria.
- Wólka Ratowiecka: wieś Wólka Ratowiecka, kolonia Ratowiec, kolonia Podratowiec.
- Zameczysk: wieś Zameczysk, kolonia Podzameczysk.
- Złota Wieś: wieś Złota Wieś, kolonia Ponure, leśniczówka Horodnianka.
- Zdroje: wieś Zdroje.

Lasy państwowe na terenie gminy administruje Nadleśnictwo Czarna Białostocka (obręb Czarna Białostocka i obręb Żłota Wieś) i Nadleśnictwo Knyszyn (część obrębu Knyszyn).

4.4 Krajobraz wiejski i stan zabudowy

Zabudowa wiejska w gminie Czarna Białostocka to typowa zabudowa na Podlasiu. Większość wsi oparta jest o układ ulicówki. W 90 % jest to zabudowa zagrodowa. W znikomym stopniu występuje zabudowa czysto mieszkaniowa. Stare siedliska wiejskie często wykorzystywane są jako letniskowe. W większości są to budynki drewniane o prostej formie z dachami dwuspadowymi. Co najmniej połowa budynków jest w złym stanie technicznym i wymaga gruntownych remontów. Wielką zaletą zabudowy wiejskiej jest jej malownicze położenie i utrzymanie klimatu starych siedlisk.

Jeziarzysk - wieś nieduża, sporo zabudowy rozproszonej /kolonia Osierodek/. Obok wsi usługi związane z obróbką drewna - 2 traki.

Zdroje - jedna z większych wsi w gminie. Zabudowa siedliskowa w postaci typowej ulicówki. Większość siedlisk zlokalizowana po stronie południowo-wschodniej, na ich tyłach droga zagumienna. Usługi wiejskie: zlewnia mleka, remiza OSP, klub, plac szkolny, wodopój, kopalnia żwiru i kopalnia piasku. Na kolonii działka siedliskowa stanowiąca zasoby gminy.

Niemczyn - zabudowa zagrodowa dość zwarta /ulicówka/ z fragmentami ulicy zagumiennej. Usługi: klub rolnika. W zasobach gminy 2 działki siedliskowe, dawna szkoła podstawowa, ujęcie wody. Budynek dawnej szkoły z 1936 r. stanowi zabytek kulturowy architektury drewnianej. Dawna kopalnia piasku służy jako wysypisko śmieci. Kopalnia żwiru.

Zamczysk - wieś niewielka, urokliwa. Zabudowa stara - wiele przykładów dawnej architektury drewnianej z lat 20-tych XX w. Liczne zagrody pojedyncze na kolonii Podzamczysk. Dwa siedliska stanowią zasoby gminy. Grodzisko wczesnośredniowieczne - obiekt archeologiczny objęty ochroną konserwatorską.

Brzozówka Ziemiańska - niewielka wieś na północnym brzegu rzeki Brzozówki. Siedliska dochodzą do rzeki. Zabudowa zaniedbana, w większości drewniana, stara, stanowiąca zabytki kulturowe. Trzy siedliska na kolonii. Cztery siedliska we wsi należą do zasobów gminy. Liczne domy niezamieszkałe.

Brzozówka Koronna - mała wieś obok Brzozówki Ziemiańskiej położona na południowym brzegu rzeki Brzozówka. Zabudowa zagrodowa zaniedbana, stara, drewniana, stanowiąca zabytki kulturowe. Liczne domy niezamieszkałe. Dawna żwirownia stanowi wysypisko śmieci. Kopalnia piasku.

Łapczyn - wieś średniej wielkości, zabudowa zagrodowa raczej zaniedbana. Trzy działki siedliskowe należą do zasobów gminy. Kopalnia żwiru, kopalnia piasku.

Oleszkowo - sołectwo liczne - kolonie: Lacka Buda i Chmielnik. Kopalnia żwiru użytkowana jako wysypisko śmieci. W zasobach gminy siedlisko wiejskie i użytki rolne.

Kosmaty Borek - jedna ze średniej wielkości wsi gminy Czarna Białostocka. Zabudowa zagrodowa w formie ulicówki, wiele działek wolnych. Działki gminne to: łąka z lasem, kopalnia żwiru.

Karczmisko - wieś średniej wielkości malowniczo położona nad północnym brzegiem rzeki Czarnej, z trzech stron otoczona lasem. W zasobach gminy jedna niewielka działka siedliskowa. Inne działki gminne to grzebowisko zwierząt i dawna kopalnia żwiru funkcjonująca jako wysypisko śmieci.

Czarna Wieś Kościelna - największa i najzasobniejsza w gminie. Oprócz zabudowy zagrodowej występuje zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna. Liczne działki wolne przeznaczone pod zabudowę zagrodową lub jednorodziną. Stan ogólny zabudowy zadowalający - wiele budynków wyremontowanych. Przy wjeździe do wsi kościół parafialny rzymsko-katolicki pod wezwaniem Matki Boskiej Anielskiej /murowany 1912 - 1920/ - objęty ochroną konserwatorską. Liczne usługi: szkoła podstawowa, ośrodek zdrowia, klub, zlewnia mleka, 2 sklepy, remiza OSP, ujęcie wody, 2 zakłady przerobu drewna /trak i stolarnia/. W zasobach gminy jedna działka stanowiąca użytki rolne. Inne działki gminne przeznaczone są pod usługi publiczne lub stanowią tereny niezabudowane. W okolicach wsi udokumentowane złoża surowców ilastych (brak zgody wojewody na wydobycie).

Ogóły - mała wieś malowniczo położona w zakolu rzeki Czarnej, łącznie z kolonią Burczak liczy zaledwie kilka gospodarstw. Zabudowa siedliskowa rolnicza. Jeden zakład rzemieślniczy - stolarnia.

Klimki - wieś o układzie ulicówki z fragmentem ulicy zagumiennej. W zasobach gminy 3 działki siedliskowe. Stara kopalnia piasku.

Wólka Ratowiecka - jedna z większych wsi w gminie. Zabudowa zagrodowa w formie typowej ulicówki z drogą zagumienną. Znajduje się tu jedyna w gminie Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna. Usługi to klub i remiza. Istniejący dawny budynek szkoły wymaga zagospodarowania. Do sołectwa tego należy malowniczo położona kolonia Ratowiec gdzie rzeki Jurczycha i Czarna łączą się. Znajduje się tu nieczynny młyn wodny.

Ruda Rzecza - wieś średniej wielkości z typową zabudową zagrodową. Na kolonii Złotoria nowy duży budynek mieszkalny, wyznaczone w planie wolne tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej Działki gminne to dwie żwirownie i kopalnia piasku. W zasobach gminy kilka działek siedliskowych.

Złota Wieś - przepięknie położona wieś z dogodnym dojazdem od drogi krajowej. Nieliczna, typowa zabudowa zagrodowa, pozostała zabudowa to mieszkaniówka jednorodzinna. Nowe, wyznaczone w planie, wolne tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Kolonia Ponure położona po drugiej stronie szosy stanowi większą polanę w puszczy z paroma opuszczonymi działkami zagrodowymi.

Machnacz - mała wieś położona przy torach kolejowych stanowiąca w zasadzie kolonię miasta Czarna Białostocka. Nieliczna zabudowa zagrodowa.

4.5 Krajobraz miasta i stan zabudowy

Miasto Czarna Białostocka funkcjonalnie i planistycznie podzielone jest na trzy jednostki - dzielnice:

- **Jednostka A** - stanowi główny trzon miasta o funkcji mieszkaniowo-usługowej z przewagą zabudowy wielorodzinnej (osiedle Zory, osiedle przy

ul. Traugutta). Zlokalizowana jest tu większość usług miejskich: pawilony handlowe, przychodnia rejonowa, bank, targowisko miejskie, poczta, posterunek policji, przedszkole, dwie szkoły podstawowe i zespół szkół średnich, stadion, biblioteka miejska, a także urządzenia komunalne: ujęcie wody, oczyszczalnia ścieków, ciepłownia miejska i obiekty przemysłowe: tartak.

- **Jednostka B** - położona jest po północno-zachodniej stronie linii kolejowej i stanowi dzielnicę przemysłowo-składową z zabudową mieszkaniową uzupełnioną usługami. Znajdowało się tu szereg, obecnie nie do końca wykorzystanych, obiektów i urządzeń obsługi rolnictwa: baza gminnej spółdzielni, baza Przedsiębiorstwa Produkcji Leśnej, baza gospodarczo-techniczna Nadleśnictwa Czarna Białostocka, obiekty dawnej lecznicy weterynaryjnej i po dawnym skupie żywca. Teren i obiekty Zakładu Produkcyjnego Materiałów Budowlanych zostaną przeznaczone na potrzeby Bazy Przeladunkowej Paliw. Znajduje się tu również kościół katolicki, cmentarz, Miejski Dom Kultury. Na os. „Zielone” zostały przygotowane tereny pod przyszłe budownictwo jednorodzinne. Teren został uzbrojony i podzielony na działki budowlane. Właścicielem terenu jest gmina.
- **Jednostka C** - to rolnicza część miasta z przewagą istniejącego budownictwa zagrodowego. Teren ten stanowi rezerwę pod dalszą rozbudowę miasta. Ważniejsze usługi: cerkiew, cmentarz prawosławny, stacja paliw, zajazd, zakłady kamieniarskie i betoniarskie.

Czarna Białostocka jest miastem młodym i rozwijającym się jako osada mieszkalno - usługowa dla lokalnego przemysłu maszynowego i drzewnego. Miasto to, aczkolwiek ładnie położone i należycie utrzymane nie ma wyraźnie wykształconego centrum. Skupisko usług u zbiegu ulic Piłsudskiego i Torowej nie stwarza klimatu centrum miasta. Obok natomiast pozostaje wolny teren należący do tartaku, a naprzeciwko dawna kotłownia. Na tym terenie należałoby stworzyć plac miejski - rynek obudowany pierzeją zabudową usługowo-mieszkaniową, a dawną kotłownię przebudować na ratusz - siedzibę Urzędu Miasta i Gminy.

5. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

5.1 Układ komunikacyjny

Przez gminę przebiega linia kolejowa Warszawa - Białystok - Sokółka - Kuźnica Białostocka. Lina jest zelektryfikowana i ma możliwość obsługi ruchu ze wschodu.

Przez gminę przebiegają dwie drogi krajowe szybkiego ruchu:

- droga nr 18 - Warszawa - Białystok - Kuźnica Białostocka – Granica Państwa
długość drogi na terenie gminy - 13 km
- droga nr 19 - Lublin – Białystok - Suwałki - Granica Państwa
długość drogi na terenie gminy - 6 km

Obie drogi są zaliczane do III klasy technicznej, międzyregionalne, zaliczane do dróg ekspresowych z dopuszczeniem kursowania pojazdów o obciążeniu 100 KN/oś.

Odcinek drogi krajowej nr18 kolidujący z zabudową os. Buksztel dotychczas przewidywano w nowym przebiegu po wschodniej stronie istniejącej drogi. Projektowana obwodnica przez os. Buksztel - nawet gdyby miała szansę realizacji nie spełniałaby swojego zadania, gdyż przebiegałaby przez tereny które z uwagi na warunki fizjograficzne najlepiej nadają się do zabudowy. Przewiduje się w perspektywie, że projektowany ciąg drogi Via Baltica będzie przebiegał przez Knyszyn co niewątpliwie wpłynie na zmniejszenie ruchu na odcinku drogi nr 19 przechodzącym przez Buksztel, więc planowana obwodnica może okazać się niezasadna.

Dawne drogi wojewódzkie na terenie gminy, obecnie drogi powiatowe to:

- Czarna Białostocka - Czarna Wieś Kościelna - Oleszkowo - Niemczyn - Zdroje - granica gminy
- Czarna Wieś Kościelna - Klimki - Wólka Ratowiecka - Ruda Rzeczek
- Złota Wieś - Wólka Ratowiecka
- Czarna Wieś Kościelna - Ogóły
- Czarna Wieś Kościelna - Karczmisko
- Kosmaty Borek
- Chmielnik - Łapczyn - Brzozówka Strzelecka - Brzozówka Ziemiańska - Przewalanka
- Niemczyn - Jezierzysk - granica gminy
- Niemczyn - granica gminy (do Łosińca)

Drogi gminne:

- Jezierzysk - Osierodek
- Jezierzysk - Zdroje
- Niemczyn - Zamczysk - Podzamczysk
- Chmielnik
- Oleszkowo - Karczmisko
- Oleszkowo - Lacka Buda
- Kosmaty Borek - Karczmisko
- Czarna Wieś - droga zakładowa do „Agromy”
- Kolonia Burczak
- Ogóły - Kolonia Ratowiec
- Wólka Ratowiecka - Pierkał Zawały
- Ruda Rzeczek - Brzozowy Mostek

Pozostałe drogi to drogi sołeckie, zakładowe lub leśne.

5.2 Zaopatrzenie w wodę

Większość odbiorców wody na terenie miasta i gminy Czarna Białostocka jest zaopatrywanych w wodę poprzez sieć wodociągową.

Odbiorcy wody na terenie **Gminy Czarna Białostocka** korzystają z ujęć :

- w **Czarnej Wsi Kościelnej** – z dwóch studni głębinowych o łącznej wydajności 140 m³/h. Zaopatruje ono w wodę wsie Czarna Wieś Kościelna, Karczmisko, Kosmaty Borek, Oleszkowo, Klimki, Wólka Ratowiecka, Ruda Rzecznica, Złota Wieś.
- w **Niemczynie** – z dwóch studni głębinowych o łącznej wydajności 40 m³/h. Zasila ono sieć wodociągową doprowadzającą wodę do wsi Niemczyn, Podniemczyn, Zamczysk, Podzamczysk, Łapczyn, Brzozówka, Chmielnik, Oleszkowo, Jezierzysk, Kol. Ośrodek, Zdroje.

Decyzją Urzędu Wojewódzkiego w Białymstoku ustalono strefę ochrony w promieniu 10 m wokół każdej studni.

Sieć wodociągowa na terenie gminy ma ok. 60 km długości i zaopatruje 527 odbiorców. Zrealizowana sieć wodociągowa umożliwi dostarczenie wody do większości odbiorców na terenie gminy. Utrudniony dostęp do sieci wynika z rozproszonej zabudowy na niektórych terenach lub z lokalizacji budynków z dala od ciągów komunikacyjnych (zabudowa kolonijna). W 1997 r. średnie zużycie wody na mieszkańca wynosiło ok. 60 l.

Woda dla **miasta** dostarczana jest z ujęcia zlokalizowanego przy ul. Piłsudskiego, przekazanego do eksploatacji w 1984 r. Zasoby źródła składającego się z dwóch studni głębinowych, zostały określone na 284 m³/h (2800 m³/dobę) i wykorzystywane są dotychczas w ok. 35 %.

Łączna długość sieci wodociągowej wynosi ok. 28 km. Dostarcza ona wodę do ok. 1000 odbiorców. Sprzedaż wody w 1997 r. wyniosła ok. 284 000 m³ przy średnim zużyciu dobowym wody na mieszkańca ok. 85 l. Jedynie dzielnica Perkały zasilana jest z wodociągu wiejskiego z ujęcia w Czarnej Wsi Kościelnej.

Własne ujęcia wody posiadają również niektóre **zakłady przemysłowe** :

- PAGED – 1 studnię głębinową o wydajności 31 m³/h,
- Zakłady Prefabrykacji Betonów – 2 studnie o wydajności 42 m³/h i 62 m³/h,
- Fabryka Maszyn Rolniczych „Biafamar” – 3 studnie o łącznej wydajności 178 m³/h oraz jedna studnia głębinowa o wydajności 42,5 m³/h znajdująca się poza zakładem jako rezerwa przeciwpożarowa.

Opisywany układ magistrali wodociągowych na terenie miasta i gminy przedstawiono na załączonym planie sytuacyjnym.

5.3 Kanalizacja sanitarna

Wsie na terenie **Gminy Czarna Białostocka**, z wyłączeniem największej z nich Czarnej Wsi Kościelnej, w większości nie mają kanalizacji sanitarnej. Ścieki gromadzone są w suchych ustępach lub szambach i wywożone do punktu zlewnego oczyszczalni ścieków lub na wylewisko.

Obecnie jedyna oczyszczalnia ścieków w gminie zlokalizowana jest w **mieście Czarna Białostocka**, a kanalizacją sanitarną objętych jest ok. 40 % terenów miejskich.

Teren skanalizowany położony we wschodniej części miasta podzielony jest na kilka zlewni. Z południowej części miasta, poniżej ul. Piłsudskiego ścieki spływają grawitacyjnie do oczyszczalni, natomiast z północnej ścieki odprowadzane są do przepompowni oznaczonej jako P-1 przy ul. Pięknej, skąd przetłaczane są do kanału grawitacyjnego w ul. Sienkiewicza. Ścieki z zachodniej części miasta odprowadzane są siecią kanalizacji grawitacyjnej i ciśnieniowej za pomocą przepompowni zlokalizowanych na os. „Zielone”.

Długość sieci kanalizacji grawitacyjnej o średnicach ϕ 100 – 600 wynosi 9200 m. Rurociągi tłoczne o średnicach ϕ 100-250 mają długość ok. 2000 m.

Ścieki oczyszczane są w zmodernizowanej w 1994 r. mechaniczno-biologicznej oczyszczalni o przepustowości $Q_{max} = 2500 \text{ m}^3/\text{dobę}$. Część biologiczna oczyszczalni pracuje na osadzie czynnym w zbiornikach sekwencyjnych tzw. SBR. Po oczyszczeniu, ścieki odprowadzane są do rzeki Czepielówki stanowiącej dopływ Czarnej i następnie Supraśli. Obecnie rozwiązania wymaga gospodarka osadami z oczyszczalni ścieków.

5.4 Kanalizacja deszczowa

Na terenie gminy Czarna Białostocka nie ma kanalizacji deszczowej, jedynie w mieście wybudowano odcinki kanałów odprowadzających wody opadowe do rzeki Czepielówki. Zlokalizowane one zostały głównie w centrum miasta.

Teren miasta odwadniany jest głównie za pośrednictwem rowów melioracyjnych, cieków wód powierzchniowych które mają bezpośredni spływ do rzeki Czepielówki, a pośrednio do Czarnej i Supraśli. Spływ wód deszczowych odbywa się przez sztuczny zalew zlokalizowany na rzece Czepielówce. Spływające zanieczyszczenia wód opadowych powodują jego zamulanie. Z tego względu nie może on być wykorzystywany zgodnie z pierwotnym zamierzeniem dla celów rekreacyjno - sportowych i ochrony przeciwpożarowej.

5.5 Ciepłownictwo

Ogrzewanie budynków we wsiach **na terenie gminy** realizowane jest za pomocą pieców kaflowych opalanych drewnem i węglem oraz indywidualnych kotłowni opalanych węglem lub rzadziej olejem opałowym.

Głównym dostawcą energii cieplnej w **mieście Czarna Białostocka** jest ciepłownia miejska przy ul. Fabrycznej należąca do Zakładu Energetyki Ciepłej Przedsiębiorstwa Komunalnego o wydajności znamionowej 14,54 MW dostarczająca ciepło w postaci wody gorącej. Do wytwarzania ciepła służą w niej dwa kotły typu WR-5 i jeden kocioł WR-2.5.

Woda gorąca dostarczana jest do odbiorców za pomocą sieci cieplnej wysoko - i niskoparametrowej o łącznej długości ok. 7 km. Przeprowadzana przez „Fundację Powszechnego Oszczędzania Energii” analiza przepustowości sieci cieplnej wykazała, że jest ona wykorzystana w ok. 35 %, a zatem ma dużą rezerwę pozwalającą na dostarczenie ciepła do

większej ilości odbiorców.

Z sieci ciepłej wysokoparametrowej zasilane są 23 węzły ciepłne z których woda doprowadzana jest do instalacji centralnego ogrzewania i ciepłej wody użytkowej. Obliczeniowe zapotrzebowanie ciepła odbiorców w sezonie grzewczym 1993/94 r. wynosiło 15.34 MW. Porównanie obu wielkości świadczy o deficycie mocy ciepłej w ciepłowni w okresie minimalnych temperatur zewnętrznych w sezonie grzewczym.

Z miejskiej sieci ciepłej ogrzewane są budynki wielorodzinne spółdzielni mieszkaniowych i budynki komunalne zlokalizowane pomiędzy ulicami Fabryczną, Torową i Piłsudskiego oraz Traugutta i Szkolną. Łącznie ciepłem z ciepłowni miejskiej ogrzewane są 52 budynki. Ciepło to wykorzystywane jest głównie na potrzeby centralnego ogrzewania, ponieważ aż 46 % budynków nie posiada instalacji ciepłej wody użytkowej.

Prócz ciepłowni miejskiej, w granicach miasta zlokalizowane są dwie kotłownie przemysłowe o łącznej mocy 3.76 MW i 24 kotłownie indywidualne o łącznej mocy 2.53 MW – zostały one zaznaczone na załączonym planie sytuacyjnym. Do opalania w kotłowniach stosuje się węgiel, trociny a w jednej z nich szyszki.

Udział ciepłowni miejskiej w pokrywaniu komunalnych (grzewczych) potrzeb ciepłych wynosi 85,2 %.

W roku 1998 rozpoczęto przygotowania do kompleksowej modernizacji systemu ciepłego miasta Czarna Białostocka. W planach przewidziana jest likwidacja jednego z węzłów grupowych oraz wyłączenie związanej z nim sieci niskoparametrowej. W zamian rozbudowana zostanie sieć wysokoparametrowa, w budynkach zostaną ustawione kompaktowe węzły ciepłne umożliwiające dostarczanie do mieszkań ciepłej wody użytkowej. Przewidziany termin zakończenia prac III-ci kwartał 2000 roku.

5.6 Energetyka

Przez teren gminy przebiegają następujące linie elektro-energetyczne:

WN 110 kV Białystok - Suwałki

SN 30 kV Knyszyn - Czarna Białostocka

SN 30 kV Białystok - Wasilków - Czarna Białostocka

SN 15 kV Czarna Białostocka - Sokółka

SN 15 kV Knyszyn - Czarna Białostocka

SN 15 kV Czarna Białostocka - Kuźnica

Na terenie m. Czarna Białostocka pracuje rozdzielnia 110/15 kV „Polanka”, która czasowo jest zasilana z istniejącej linii WN 110 kV Białystok - Sokółka.

Docelowo będzie zasilana linią WN 110 kV Białystok - Wasilków - Sidra - Augustów, której trasa będzie biegła przez gminę Czarna Białostocka.

5.7 Telekomunikacja

Na terenie gminy działa jeden operator telefonii przewodowej i trzech sieci komórkowych. Podstawowe potrzeby w zakresie dostępności usług telekomunikacyjnych zostały zaspokojone podczas budowy podziemnej sieci telefonicznej w ramach społecznych komitetów budowy. Zarówno na terenie miasta jak i na terenie gminy odbyło się

to w dwóch oddzielnych etapach. Ostatnie inwestycje zakończyły się w 1996 roku dwuetapową budową około 23 km sieci na terenie gminy.

Telekomunikacja Polska S.A. przeprowadziła wzdłuż drogi krajowej nr 18 tranzytową linię światłowodową Białystok - Suwałki. Przewiduje się docelowo doprowadzenie linii światłowodowej do centrali w Czarnej Białostockiej w celu rozbudowy jej pojemności, gdyż poprzednie inwestycje były nastawione jedynie na zaspokojenie bieżących potrzeb i nie uwzględniały rosnących z każdym rokiem nowych zapotrzebowań. Obecne braki w pewnym zakresie uzupełniają sieci komórkowe: „Centertel” działający od początku lat 90-tych oraz nowo uruchomionych na przełomie 1998/1999 roku sieci Ery GSM i Plus GSM. Są to jedynie doraźne środki gdyż nie zastąpią zdecydowanie tańszych połączeń oferowanych przez operatora sieci konwencjonalnej.

5.8 Gospodarka odpadami

Odpady stałe z miasta wywożone są na składowisko odpadów w Studziankach gm. Wasilków. Ponadto na terenach wiejskich znajduje się 6 wyznaczonych w planie zagospodarowania przestrzennego gminy punktów gromadzenia odpadów i kilka nie oznaczonych. Wysypiska te zlokalizowane są w nieczynnych wyrobiskach dawnych żwirrowni. Ze względu na ograniczoną pojemność gminnych wysypisk, większość jest już prawie zapełnionych, należy systematycznie zamykać kolejne obiekty (obecnie wyłączono z eksploatacji wysypisko we wsi Klimki). Zgodnie z uchwaloną przez Radę Miejską uchwałą o utrzymaniu czystości i porządku w gminie odpady stałe z terenu miasta i gminy powinny usuwać wyspecjalizowane przedsiębiorstwa oczyszczania. Na terenie miasta rozpoczęto wdrażanie programu selektywnej zbiórki odpadów.

Niezwykle ważnym problemem, którym należy już się zająć, jest projekt budowy we współpracy z gminami sąsiednimi (Supraśl, Wasilków) nowego wysypiska śmieci spełniającego obowiązujące w tym zakresie przepisy szczegółowe. W zależności od przyjętej strategii powinien powstać nowoczesny zakład sortujący odpady, kompostownia lub spalarnia.

6. ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA

6.1 Jakość gleb i warunki klimatyczne

Gmina Czarna Białostocka znajduje się na Wysoczyźnie Białostockiej, której gleby powstały z osadów zlodowacenia środkowopolskiego oraz holocenijskiego. Są to torfy, aluwia, deluwia i piaski eoliczne. W gminie w największym procencie występują gleby piaskowe różnych typów, gleby bielcowe i pseudobielcowe oraz częściowo gleby brunatne kwaśne i wylugowane, glejowe i bagienne (torfowe, murszowo-torfowe i mułowo-torfowe). Cechą wspólną gleb piaskowych różnych typów wytworzonych z piasków luźnych i słabo gliniastych jest bardzo lekki skład granulometryczny i oraz charakterystyczny poziom rdzawy. Są to gleby bielcowo-brunatne, najczęściej wylugowane i kwaśne, w znacznym stopniu gleby rdzawe. Gleby te stanowią prawie 70%

terenów gminy i zaliczane są do kompleksów 6 i 7 przydatności rolniczej. W kontekście jakości rolniczej kompleks żytni słaby stanowi 47,9% użytków rolnych, zaś kompleks żytni bardzo słaby - 24,2%.

Region północno-wschodni zaliczany jest do najzimniejszych w kraju. Charakteryzuje go krótki okres wegetacji i krótki okres bezprzymrozkowy. Warunki wodne są mało korzystne. Prawie 50% gleb wykazuje trwałe niedobory wody. Niesprzyjające warunki agroklimatyczne powodują obniżenie plonów zbóż średnio o 0,3 t/ha. Według kwalifikacji jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej gmina ta zajmuje 46 miejsce spośród dotychczasowych 49 gmin.

6.2 Struktura użytkowania gruntów

Ogólna powierzchnia użytków rolnych na terenie całej gminy wynosi 4480ha. Ogólna powierzchnia gruntów należących do indywidualnych rolników wynosi: 4236 ha

użytki rolne	3536 ha
grunty orne	2174 ha
sady	15 ha
łąki i pastwiska	1347 ha
las	413 ha

Własność prywatna indywidualnych gospodarstw rolnych wynosi:

w powierzchni gruntów	20,51 %
w użytkach rolnych	90,37 %
w lasach	2,70 %

Strukturę zasiewów w indywidualnych gospodarstwach rolnych stanowią zboża i ziemniaki. Spowodowane jest to rodzajem kompleksów glebowych: słabego i bardzo słabego żytniego.

Ogółem powierzchnia zajęta pod uprawy wynosi 2468 ha

Zboża podstawowe i mieszanki zbóż 1651 ha

Ziemniaki 541 ha

Średnie plony osiągnięte w indywidualnych gospodarstwach rolnych gminy wynoszą dla pszenicy 21,5 q/ha, żyta 20 q/ha, owsa 19 q/ha, ziemniaków 145 q/ha. Szczególnie plony pszenicy odbiegają od średniej krajowej. Szacuje się, że miejsce pszenicy w zasiewach wynika z konieczności żywienia zwierząt hodowlanych własną paszą, a nie z faktu istnienia odpowiednich warstw glebowych.

6.3 Struktura gospodarstw rolnych

Gospodarstwa indywidualne posiadają 95,46 % powierzchni użytków rolnych. Pozostałe 4,54 % powierzchni należy do Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Wólce Ratowieckiej.

Przeważają gospodarstwa małe do 5 ha, stanowi to 60 % ogółu gospodarstw rolnych. Tylko 10 % ogółu gospodarstw rolnych ma powierzchnię powyżej 15 ha. Największe gospodarstwa rolne znajdują się w obrębie wsi Zdroje, są to gospodarstwa o powierzchni ok. 30 ha.

Struktura wieku użytkowników indywidualnych gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 15 ha przedstawia się następująco:

do 40 lat   40 % wszystkich gospodarstw
60 lat i więcej   20 % wszystkich gospodarstw,
zaś dla gospodarstw o powierzchni od 0,5 do 2,0 ha:
do 44 lat   20 % wszystkich gospodarstw
60 lat i więcej   40 % wszystkich gospodarstw.

Pracujących wyłącznie w swoich własnych gospodarstwach jest:
w wieku do 29 lat 20% wszystkich pracujących
60 lat i więcej   20% wszystkich pracujących.

Podstawowe uprawy to zboża (pszenica, owies, żyto oraz mieszanki zbożowe) i ziemniaki. Stosunkowo rzadko uprawiane są rośliny motylkowe na nasiona - gryka i rośliny strączkowe. Wynika to z faktu niskiej kultury rolnej i traktowania gospodarstwa jako niskotowarowego. Produkcja zwierzęca ogranicza się do hodowli pojedynczych, rzadziej kilkunastu sztuk trzody chlewnej, bydła mlecznego, niewielkich stad ptactwa domowego. Jest to produkcja głównie na „własne potrzeby”. Jedynie rolnicy ze wsi Zdroje są nastawieni na towarową produkcję rolną, przodują w produkcji roślinnej i zwierzęcej.

POTENCJAŁ USŁUGOWY I GOSPODARCZY

7.1 Oświata i wychowanie

a/ Opieka przedszkolna

Organizacja opieki przedszkolnej jest realizowana jako zadanie własne gminy. Na terenie opracowania funkcjonuje tylko 1 przedszkole, zlokalizowane w mieście Czarna Białostocka przy ul. Torowej. Poza tym dzieci w wieku 6 lat uczęszczają do *falii przedszkola przy ul. Czajkowskiego* oraz do Szkoły Podstawowej w Czarnej Wsi Kościelnej. W 1996 r. opieką przedszkolną objętych było 252 dzieci w 11 oddziałach przedszkolnych. Na koniec 1996 r. w mieście i gminie Czarna Białostocka było łącznie 729 dzieci w wieku 3-6 lat. Opieką przedszkolną objętych było zaledwie 45 % dzieci. Mając na względzie docelowy wzrost liczby ludności oraz poprawę obsługi w zakresie opieki przedszkolnej, należało zarezerwować teren pod drugi obiekt tego typu.

b/ Szkoły podstawowe

Organizacja szkolnictwa podstawowego również należy do zadań własnych gminy. Na terenie opracowania funkcjonują 3 szkoły podstawowe: 2 - na terenie miasta Czarna Białostocka, 1 - w Czarnej Wsi Kościelnej. Łącznie uczęszczało do nich w 1996 r. - 1662 uczniów. Jak wynika z tab. 10 nie były mocno zatłoczone. Wskaźniki (liczba uczniów przypadająca na 1 pomieszczenie do nauki oraz na 1 oddział) były niższe niż średnie dla województwa białostockiego. Na dzień dzisiejszy istniejące szkoły podstawowe zaspakajają potrzeby ludności w tym zakresie. Śledząc dane statystyczne dotyczące liczby ludności w 1996 r. wg roczników urodzeń można ogólnie stwierdzić,

że na terenie miasta i gminy Czarna Białostocka w latach 1982- 1996 liczba urodzeń spada. Nie jest to jednak proces systematyczny - liczebność kolejnych roczników ulega wahaniom, zwłaszcza na obszarze wiejskim . Biorąc pod uwagę wynikający z prognozy przyrost ludności gminy oraz planowaną reformę oświaty, należałoby zarezerwować teren pod jeszcze jedną szkołę.

c/ Szkolnictwo ponadpodstawowe

Szkolnictwo ponadpodstawowe istniejące na obszarze opracowania to: 3 szkoły zlokalizowane na terenie miasta Czarna Białostocka:

1/ liceum ogólnokształcące (w roku szkolnym 1996/97- 204 uczniów),

oraz 2 szkoły zawodowe (przewidziane do likwidacji):

2/ technikum (41 uczniów),

3/ szkoła zasadnicza (81 uczniów).

Łącznie do szkół ponadpodstawowych na terenie opracowania uczęszczało 326 uczniów.

Młodzież w wieku 15-19 lat w 1996 r. w mieście i gminie Czarna Białostocka łącznie liczyła 1003 osoby, a więc wynika z tego, że około 670 osób dojeżdżało do szkół tego typu poza obszar swojej gminy, zapewne głównie do Białegostoku.

Tab. 10 Szkoły podstawowe (stan na 31.XII.96 r.)

	Szkoły Ogółem	Pomieszczenia do nauczania		Nauczyciele pełno- zatrudnieni	Oddziały	Liczba uczniów przypadająca na		Ucznio- wie ogółem	w tym w klasie		Absolwenci
		ogółem	w tym izby lekcyjne			pomiesz- czenie	oddział		I	VIII	
Województwo - miasto - wieś	×	×	×	×	×	35 23	28 27	×	×	×	×
Miasto	2	53	42	73	55	27	26	1452	172	198	41
Gmina	1	11	11	12	9 *	20	24	219 *	27	22	18
Razem	3	64	53	85	64 *	×	×	1773 *	199	220	159

* łącznie z klasą „0”

7.2 Zdrowie i opieka społeczna

W obrębie terenu objętego opracowaniem funkcjonują 2 obiekty służby zdrowia podlegające Terenowemu Zespołowi Opieki Zdrowotnej w Białymstoku: - w mieście Czarna Białostocka przy ul. Torowej 1 znajduje się przychodnia rejonowa i apteka, - w Czarnej Wsi Kościelnej przy ul. Wesolej 24- ośrodek zdrowia.

Łącznie zatrudnionych w nich było w 1996 r: 8 lekarzy (w tym 5 dentystów), 2 farmaceutów, 14 pielęgniarek (w tym 3 położne).

Na 10 tys. ludności w mieście przypadało: 7 lekarzy, w tym 4 dentystów (wskaźnik dla woj. białostockiego - 6,2 lekarzy), 12,1 - pielęgniarek (w woj.- 62,0), 3 położne (w woj. - 7,8). Na terenach wiejskich obszaru opracowania wskaźniki te są wyższe od średnich dla wsi w woj. białostockim.

W zakresie pomocy społecznej obszar opracowania obsługuje Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej zlokalizowany w Czarnej Białostockiej przy ul. Torowej 9, będący jednostką budżetową gminy.

7.3 Usługi kultury

W obrębie obszaru opracowania funkcjonuje 1 biblioteka publiczna w Czarnej Białostockiej przy ul. Torowej 9 z 1 placówką filialną i punktami bibliotecznymi funkcjonującymi na terenach wiejskich. Dysponowały one w 1996 r. księgozbiorem w ilości 37,1 tys. woluminów. Na 1000 ludności w mieście przypadało - 2.812 woluminów (w miastach woj. białostockiego - 3.213), na terenach wiejskich - 4.374 (w woj.- 3571).

W granicach opracowania funkcjonuje 1 dom kultury, zlokalizowany w Czarnej Białostockiej przy ul. Kościelnej 8 z filią w Niemczynie. Wymienione obiekty kultury są jednostkami budżetowymi gminy.

7.4 Usługi obsługi turystyki

Gmina posiada dobre warunki naturalne do rozwoju turystyki i wypoczynku (czyste powietrze, lekko pofałdowany teren porośnięty lasami ze specyficznym mikroklimatem, śródleśny zalew). Bariery rozwoju turystyki jest jednak skromna baza noclegowa, gastronomiczna i kulturalna. Na terenie opracowania, a właściwie tylko w mieście Czarna Białostocka funkcjonują: 2 bary - przy ul. Białostockiej 2 i Piłsudskiego 3, oraz Zajazd Leśny „Jard” przy ul. Białostockiej.

7.5 Usługi handlu i inne usługi bytowe

Usługi zarówno z zakresu handlu jak i innych skoncentrowane są głównie w mieście Czarna Białostocka. Tutaj również funkcjonuje zorganizowane targowisko miejskie.

Ogólnie można stwierdzić, że i w tym zakresie baza jest dosyć skromna. Na obszarach wiejskich praktycznie nie występuje - dotyczy to również usług z zakresu obsługi rolnictwa (nieliczne obiekty tego typu ulegają sukcesywnej likwidacji np. skup żywca, lecznica weterynaryjna w Czarnej Białostockiej). Mieszkańcy wsi robią zakupy w mieście bądź korzystają z handlu obwoźnego.

Mimo obserwowanego wzrostu rejestrowanych drobnych zakładów usługowych (głównie z zakresu handlu, usług remontowo - budowlanych, mechaniki pojazdów, transportu, naprawy sprzętu RTV i AGD), w dalszym ciągu brakuje pewnych usług np. usług krawieckich, zegarmistrzowskich, pralniczych, kosmetycznych itp. Braki występują również w zakresie handlu: - sklepów z branży odzieżowej, obuwniczej, pasmanteryjnej, tkanin itp.

7.6 Usługi pocztowe i telekomunikacji

Na terenie opracowania funkcjonują 2 urzędy pocztowo – telekomunikacyjne, w mieście Czarna Białostocka przy ul. Sienkiewicza oraz w Czarnej Wsi Kościelnej przy ul. Wesołej.

Wg danych statystycznych za 1996 r. - w mieście Czarna Białostocka było 1.888 abonentów telefonicznych, na 1000 ludności przypadało 190 abonentów (średnia dla miast województwa białostockiego wynosiła - 271,3). Natomiast na terenach wiejskich było 286 abonentów, co dało 135,5 abonenta na 1000 ludności. Wskaźnik ten był wyższy od średniego dla terenów wiejskich w województwie o 54,1.

7.7 Usługi szeroko pojętej administracji i inne

Usługi administracji skoncentrowane są również w mieście Czarna Białostocka. Najważniejsze z nich to: Urząd Miasta i Gminy, Nadleśnictwo Czarna Białostocka, Bank Spółdzielczy, Bank PKO, Komisariat Policji, Ochotnicza Straż Pożarna.

7.8 Wnioski

- 1/ Usługi na terenie opracowania skoncentrowane są głównie na terenie miasta Czarna Białostocka.
- 2/ Bardzo skromna baza usług w obrębie terenów wiejskich.
- 3/ Brak usług z zakresu obsługi rolnictwa.
- 4/ Skromna baza obsługująca turystykę i wypoczynek.
- 5/ Braki w wyposażeniu ludności w usługi handlu i usługi bytowe z zakresu niektórych branż.

7.9 Potencjał produkcyjny.

Przemysł na terenie opracowania zlokalizowany jest w mieście Czarna Białostocka. Głównie są to zakłady przemysłu drzewnego i maszynowego. Ważniejsze z nich to:

- Fabryka Maszyn Rolniczych - (zatrudnia około 500 osób),
  - Przedsiębiorstwo Przemysłu Drzewnego - (zatrudnia 124 osoby),
  - „Agroma” Przedsiębiorstwo Handlu Sprzętem Rolniczym - (zatrudnia 100 osób).
- Poza tym istnieje jeszcze kilka prywatnych zakładów, głównie stolarskich.

Barierami rozwoju przemysłu w mieście są ograniczenia możliwości odbioru oczyszczonych ścieków przez rzekę Czapielówkę powiązaną hydrograficznie z ujęciem wody dla miasta Białegostoku.

UWARUKOWANIA PRAWNE

8.1 Pokrycie miasta i gminy planami zagospodarowania przestrzennego

Na dzień dzisiejszy (listopad 1998 r.) gmina dysponuje następującymi opracowaniami planistycznymi:

1/ miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Czarna Białostocka uchwalony uchwałą Nr XXV/95/83 Rady Narodowej Miasta i Gminy w Czarnej Białostockiej z dnia 19 maja 1983 r. (Dz. Urz. WRN Nr 7, poz. 56 z późniejszymi zmianami dokonany przed rokiem 1995);

2/ miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego miasta Czarna Białostocka uchwalony uchwałą Nr XXIX/110/84 Rady Narodowej Miasta i Gminy w Czarnej Białostockiej z dnia 19 marca 1984 r. (Dz. Urz. WRN Nr 7, poz. 52 z późniejszymi zmianami dokonany przed rokiem 1995 oraz 1 zmianą dokonaną w 1998 r. obejmującą osiedle Zamiany);

3/ miejscowy plan szczegółowy zagospodarowania przestrzennego terenów budownictwa mieszkaniowego osiedla „Zielone” w Czarnej Białostockiej uchwalony uchwałą Nr V/39/85 Rady Narodowej Miasta i Gminy w Czarnej Białostockiej z dnia 28 marca 1985 r. (Dz. Urz. WRN Nr 8, poz. 142 z późniejszymi zmianami dokonany przed rokiem 1995);

4/ miejscowy plan szczegółowy zagospodarowania przestrzennego terenów budownictwa jednorodzinnego (ul. Zagórna) w Czarnej Białostockiej uchwalony uchwałą Nr V/24/94 Rady Miejskiej w Czarnej Białostockiej z dnia 25 października 1994 r. (Dz. Urz. Woj. Biał. Nr 17, poz. 86 z późniejszymi zmianami dokonany przed rokiem 1995).

Z obowiązujących na dzień dzisiejszy przepisów ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym wynika, że z dniem 1 stycznia 2000 r. gmina dysponować będzie tylko planem na os. Zamiany. W związku z powyższym należałoby jak najszybciej przystąpić do sporządzenia niezbędnych planów zagospodarowania przestrzennego.

8.2 Decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu i pozwolenia na budowę

Wszystkie decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu na terenie gminy były wydawane w oparciu o ustalenia obowiązujących planów miejscowych

zagospodarowania przestrzennego. W większości dotyczą one zabudowy mieszkaniowej i nie będą miały istotnego wpływu na zmiany w zagospodarowaniu terenu.

Pozwolenia na budowę są następstwem decyzji o warunkach.

W roku 1996 w całej gminie wydano 19 pozwoleń na budowę budynków mieszkalnych jednorodzinnych, 3 pozwolenia na adaptację innych pomieszczeń na cele mieszkalne, nie wydano żadnego pozwolenia na budowę budynków o innym przeznaczeniu. W roku 1997 wydano pozwolenia na budowę 25 budynków, z czego 23 na domy mieszkalne jednorodzinne i 2 pozwolenia na budynki produkcyjne i usługowe. Jedno pozwolenie dotyczyło rozbudowy domu a jedno adaptacji pomieszczeń na cele mieszkalne.

8.3 Ochrona dóbr kultury

- **obiekt archeologiczny wpisany do Rejestru Zabytków województwa białostockiego. *Jest to grodzisko wczesnośredniowieczne położone na gruntach wsi Zamczysk.*** Przy grodzisku podczas penetracji terenowej odkryto osadę przyrodową o chronologii wczesnośredniowiecznej. Poza tym z terenu gminy znane są odkrycia pojedynczych zabytków: toporków kamiennych.
- **obiekt nieruchomy wpisany do rejestru zabytków województwa białostockiego „A”, wpisany został 1 obiekt - *torowisko kolejki leśnej wąskotorowej Czarna Białostocka - Waliby na odcinku Czarna Białostocka - Kopna Góra /od 0,00 km - 20 km/ z okresu I wojny światowej /decyzja nr WKZ-5340/14/91 z dnia 13.10.1992r. pod nr rej. A-750.***

8.4. Ochrona środowiska przyrodniczego

Obszarami prawnie chronionymi na terenie gminy są:

- Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej łącznie z jego strefą ochronną będącą jednocześnie obszarem chronionego krajobrazu Parku Krajobrazowego. Zasady gospodarowania w obrębie w/w obiektu określa uchwała XXVI/172/88 WRN w Białymstoku z dnia 24 maja 1988 r.
- Istniejące rezerваты przyrody: Budzisk, Karczmisko, Jesionowe Góry i Krzemianka. Zasady gospodarowania określają akty prawne stanowiące o ich utworzeniu.

UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKA

Zakres uwarunkowań środowiska, który należy uwzględnić przy prowadzeniu racjonalnej gospodarki przestrzennej jest bardzo szeroki. Wynika z obowiązujących unormowań prawnych (ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym, ustawa o ochronie i kształtowaniu środowiska, ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych, ustawa o lasach, ustawa prawo ekologiczne i górnicze, ustawa o ochronie przyrody i szereg rozporządzeń i innych aktów prawnych) jak również z zasad racjonalnego wykorzystania przestrzeni i stworzenia właściwych warunków zamieszkania ludności i prowadzenia działalności gospodarczej.

W przypadku gminy Czarna Białostocka położonej na terenie Zielonych Płuc Polski i w centrum obszarów o wysokich walorach przyrodniczych naczelną przesłanką planowania przestrzennego powinien być zrównoważony ekorozwój terenu.

W niniejszym opracowaniu przeprowadzono kompleksową analizę stanu wszystkich elementów środowiska przyrodniczego i antropogenego.

Główne elementy tej analizy, które powinny być brane pod uwagę przy ustalaniu kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy przedstawiono w formie graficznej na mapie uwarunkowań środowiska i tabelarycznego zestawienia w dalszej części tekstu.

Analiza tego materiału pozwoliła na sformułowanie wniosków zawartych w końcowej części rozdziału.

Wnioski

Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Czarna Białostocka wynikające ze specyfiki środowiska:

- Wysokie walory środowiska przyrodniczego i krajobrazu oraz przewaga obszarów szczególnie chronionych (PKPK) w ogólnej powierzchni, narzuca kierunek rozwoju gminy nastawiony na ochronę tych walorów i wykluczający rozwój działań gospodarczych mogących pogorszyć stan środowiska lub obniżyć jego walory krajobrazowe.
- Przestrzenny układ terenów leśnych i w granicach PKPK określa i ogranicza obszary potencjalnej urbanizacji miasta Czarna Białostocka do terenów niezalesionych przy istniejącej zabudowie z ewentualną rezerwą w miejscowości Buksztel.
- Rozwój rolnictwa ograniczony jest małym udziałem gruntów rolnych w strukturze przestrzennej gminy i niskim potencjałem produkcyjnym gleb. Szansę, w miarę efektywnego prowadzenia gospodarki rolnej mają tereny w rejonie wsi Czarna Wieś Kościelna, Klimki, Wólka Ratowiecka oraz w północno-zachodniej części gminy - Niemczyn, Zamczysk, Jezieżysk, Zdroje, Brzozówka Ziemiańska.
- Znaczny stopień lesistości ukierunkowuje rozwój gospodarczy na wykorzystanie lasów jako podstawowego bogactwa gminy. Wykorzystanie to jest możliwe w zakresie nie powodującym uszczuplenia zasobów leśnych i nie kolidujących z ich przyrodniczą i krajobrazowo-twórczą rolą.

Najlepszym kierunkiem rozwojowym spełniającym te warunki jest wykorzystanie bogactwa lasu do rozwoju różnych form działalności związanych z wypożyczaniem ludności i turystyką.

Lasy to również ważny dział gospodarki gminy zarówno w sferze administrowania lasami państwowymi i związanym z tym zatrudnieniem, jak również szeroki zakres działalności gospodarczej, związanej z obsługą leśnictwa. Mimo, że są to obszary częściowo chronione stanowią one również, poważną bazę surowcową dla przemysłu drzewnego i usług związanych z przerobem drewna. Zakłady tego typu znajdują się na terenie gminy, a ich dalszy rozwój jest możliwy przy zachowaniu uwarunkowań przedstawionych wcześniej.

Lasy stanowią również poważną bazę surowcową zielarstwa. Rozwój tego działu w połączeniu z wykorzystaniem części gruntów rolnych w enklawach śródlęśnych byłby szczególnie wskazany na terenie gminy.

Wymienione kierunki rozwojowe gminy, oparte na wykorzystaniu lasów nie stanowią pełnej listy, wskazują jedynie szeroki zakres możliwości i potencjału tkwiącego w lasach, nawet przy znacznych ograniczeniach wynikających z ich ochrony. Jako przykłady innych działań związanych z lasami można wskazać łowiectwo - z dużymi tradycjami na tym terenie.

- Układ hydrograficzny gminy zawierający znaczne powierzchnie źródliskowe i brak większych rzek, które mogłyby stanowić odbiornik zanieczyszczonych wód z terenów zurbanizowanych i rolnych ze zdolnościami samooczyszczania stawia szczególne wymagania w zakresie ochrony wód powierzchniowych i gruntowych. Wymaga to wprowadzenia racjonalnej gospodarki ściekowej.
- Uboga baza surowców mineralnych nie stwarza również możliwości rozwoju zakładów wydobywczych i przetwórczych. Stwierdzone zasoby ograniczają się do surowców pospolitych kruszywa i glin możliwych do wykorzystania na potrzeby lokalne budownictwa i naprawy dróg. Wymaga to uregulowania spraw wydobycia zgodnie z prawem geologicznym.
- Układ przestrzenny zagospodarowania terenu i zróżnicowane warunki przyrodnicze i krajobrazowe pozwalają na wydzielenie 5 jednostek krajobrazowych o podobnych cechach krajobrazu i predyspozycji zagospodarowania, są to:
  - 1) obszar krajobrazu leśnego puszczańskiego,
  - 2) obszar krajobrazu miasta Czarna Białostocka,
  - 3) obszar krajobrazu śródleśnej polany rolniczej we wsi Czarna Wieś,
  - 4) obszar krajobrazu enklaw śródleśnych z glebami niskiej produktywności,
  - 5) obszar krajobrazu rolniczego północnej części gminy.

**Tabela 11 Uwarunkowania środowiska w zagospodarowaniu przestrzennym gminy Czarna Białostocka
- zestawienie syntetyczne**

Lp	Komponenty środowiska	Cechy charakterystyczne mające wpływ na zagospodarowanie przestrzenne	Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego wynikające z cech środowiska	Zasięg terytorialny	U w a g i
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1	Położenie w układzie fizyczno-geograficznym	Polska Północno-Wschodnia mezoregion – północno-wschodnia część Wysoczyzny Białostockiej	Warunki geograficzne, historyczne typowe dla regionu. Przynależność do obszaru Zielonych Płuc Polski	Region	
2	Położenie w układzie osadniczym i gospodarczym	m. Czarna Białostocka, 20 km na wschód od Białegostoku, stolicy województwa i 300 tys. miasta trasy kolejowa i drogowa do przejścia granicznego z Białorusią	Migracje osadnicze z Białegostoku. Zapotrzebowanie na tereny budowlane, mieszkaniowe i rekreacyjne Potrzeby terenowe na obiekty infrastruktury związanej z tranzytem drogowym i kolejowym Uciążliwości i ograniczenia zagospodarowania przy trasach	Zachodnia część gminy i miasto Czarna Białostocka	
3	Surowce mineralne a) surowce okruczowe	Małe złoża (piaski, żwiry, pospółki). Udokumentowane - 1. złożo udokumentowane kruszywa grubego – Wólka Ratowiecka (przydatność do celów budowlanych) na potrzeby lokalne. Kilka terenów perspektywicznego udokumentowania zasobów kruszywa zał. graf. i tekst, oraz kilkanaście miejsc wydobywania na potrzeby gospodarcze 2. Udokumentowane złożo kruszywa	Konieczność uwzględnienia w planach udokumentowanego złoża a w przypadku przeznaczenia terenu na cele budowlane ustalenie warunków jego wcześniejszego wyeksploatowania. Uporządkowanie i wydobywanie w małych lokalnych wyrobiskach przez typowanie i rejestrację miejsc dalszej eksploatacji i rekultywację pozostałych Złożo znajduje się w granicach Parku Kra-	Grunty wsi Wólka Ratowiecka Grunty wsi Ponure,	Zawiado-

		<p><i>naturalnego PONURE, zasoby bilansowe -230,70 tys. ton. – dokumentacja geologiczna w kat. C₁*</i></p>	<p><i>jobrazowego Puszczy Knyszyńskiej oraz w projektowanym specjalnym obszarze ochrony siedlisk Natura 2000 Ostoja Knyszyńska PLH 200006 , zatwierdzonym przez Komisję Europejską i obszarze specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB 200003, utworzonym rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U Nr 25, poz. 133 z późn. zm..) Jest to teren częściowo leśny. Zgodnie z § 5 Rozporządzenia Nr 1/06 Wojewody Podlaskiego z dnia 14 marca 2006 r. w sprawie Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej im. Profesora Witolda Stawińskiego(Dz.Urz.Woj.Podl. Nr 90, poz. 888) na obszarze tym obowiązuje zakaz pozyskiwania m.in. minerałów. Dla przedmiotowych obszarów Natura 2000 zostały ustanowione plany zadań ochronnych: - Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Puszcza knyszyńska PLB200003 (Dz.Urz. Woj.Podl. z 2014 r. poz.. 1967),</i></p>	<p><i>część działki nr geodezyjny 57/1 (przed podziałem część działki nr geodezyjny 57) - powierzchnia udokumentowanego złoża 1,8520 ha*</i></p>	<p><i>mienie Starostwa Powiatowego w Białymstoku pismem Nr RŚ.VI.7511/1/05 z dnia 23 czerwca 2005 r. o przyjęciu bez zastrzeżeń dokumentacji geologicznej opracowanej w maju 2005 r.*</i></p>
--	--	---	--	--	---

* Uchwała Nr.....Rady Miejskiej w Czarnej Białostockiej z dnia.....2014 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Czarna Białostocka

		<p>3. Udokumentowane złoża kruszywa naturalnego Łapczyn, zasoby bilansowe 229,14 tys. Mg – dokumentacja geologiczna w kat. C₁*</p>	<p>- Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z dnia 30 czerwca 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Knyszyńska PLH200006 (Dz.Urz. Woj.Podl. z 2014 r. poz. 2431),*</p> <p>Obszar kopaliny położony jest w otulinie Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej oraz w odległości ok.0,5 km od obszaru specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 Puszcza Knyszyńska PLB 200003 utworzonym rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U Nr 25, poz. 133 z późn. zm..) oraz projektowanego specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 Ostoja Knyszyńska PLH 200006, zatwierdzonego przez Komisję Europejską. Obszarze znajdują się w obrębie regularnego żerowiska orlika krzykliwego, gatunku będącego przedmiotem ochrony obszaru Natura 2000 Puszcza Knyszyńska.*</p>	<p>Grunty wsi Łapczyn części działek nr geodezyjny 26/2 i 29/1- C- powierzchnia udokumentowanego złoża 1, 7530 ha*</p>	<p>Zawiadomienie Starosty Powiatu Białostockiego pismem Nr RŚ.6528.7. 2011 z dnia 1 września 2011 r. o przyjęciu bez zastrzeżeń dokumentacji geologicznej opracowanej w 2011 r.*</p>
--	--	---	---	--	--

* Uchwała Nr.....Rady Miejskiej w Czarnej Białostockiej z dnia.....2014 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Czarna Białostocka

3	b) surowce ilaste ceramiki budowlanej	Udokumentowane 1 złoża Czarna Wieś Kościelna – zasoby bilansowe 1.354.000 m ³ przydatność do wyrobu rurek drenarskich i wyrobów grubościennych.	Uwzględnienie złoża w planach zagospodarowania i nie przeznaczanie terenu na cele uniemożliwiające późniejszą eksploatację złoża.	Czarna Wieś Kościelna	
4	Rzeźba terenu	Falista równina z licznymi pagórkami i wzniesieniami z rozwiniętą siecią dolin, średnia wysokość 150-160 m n.p.m. Najwyższe wzniesienia 190-220 m n.p.m. Najniższe tereny 136-140 m n.p.m. Spadki terenu 2 - 5 % Lokalnie do 10 %	Najbardziej przydatne tereny do celów budowlanych to wysoczyzna o nachyleniu zboczy do 5 %. W uprawach rolnych rzeźba nie stwarza ograniczeń. Pagórki, wzniesienia oraz rozcięcia dolin rzecznych stanowią walory krajobrazowe, których ekspozycje powinny być chronione.	Teren gminy	
5	Wody a) powierzchniowe - sieć rzeczna b) wody stojące	Obszar źródliskowy dla wielu strumieni i rzek odprowadzających wody do rzeki Narwi przez lokalne zlewnie III rzędu rzeki Supraśl, z dopływami Sokołda, Czarna, rzeka Biebrza – dopływ z terenu gminy Brzozówka Zbiornik wodny w Czarnej Białostockiej pow. 17 ha Zasilany ciekami Odpływ do rzeki i następnie do rzeki Czarna	Konieczność ochrony terenów źródliskowych przed degradacją przez : 1) planowanie właściwej gospodarki ściekowej i ochronę przed zanieczyszczeniem ściekami komunalnymi, przemysłowymi i z gospodarstw rolnych; 2) niewylesianie terenów źródliskowych; 3) wykorzystanie rolnicze - dolin - jako użytki zielone z wyłączeniem melioracji terenów źródliskowych, zrzut ścieków z oczyszczalni miejskiej poniżej zbiornika, wykorzystanie rekreacyjne i p.poż.	Teren gminy m. Czarna Białostocka wokół zbiornika	Sieć dolin i obszary źródliskowe i podmokłe ilustruje mapa uwarunkowań środowiska.
1.	2.	3.	4.	5.	6.

5	<p>c) wody grunto- we</p> <p>ujęcia wód pod- ziemnych</p> <p>Stan sanitarny wód</p>	<p>Poziom występowania wód gruntowych na wysoczyźnie 3-10 m p.p t. W dolinach cieków i zagłębieniach bezodpływowych 0-1,5 m p.pt. Zasoby wód podziemnych nie określone bilansowo występują w dwóch i trzech warstwach. Z istniejących ujęć wgłębnych nie wynika groźba ich deficytu na jakimś obszarze.</p> <p>3 ujęcia komunalne – studnie głębokie zasilające sieć wodociagową gminy - brak wyznaczonej strefy ochrony pośredniej tych ujęć. Liczne studnie kopane na potrzeby gospodarstw rolnych i domowych.</p> <p>Rzeki terenów leśnych I i II kl. Czystości. Rzeka Czarna przy ujściu III kl. Czystości. Zbiornik wodny II kl. Czystości.</p> <p>Wody gruntowe I poziom wodonośny w 50 % wody nie przydatne do bezpośredniej konsumpcji ze względu na zanieczyszczenia bakteriologiczne,</p>	<p>nie wskazane zagospodarowanie terenów o wysokim poziomie wód gruntowych inne jak rolnicze lub leśne.</p> <p>Brak ograniczeń zagospodarowania ze względu na deficyt wód podziemnych, istnieje konieczność budowy nowych ujęć przy większym zapotrzebowaniu. I poziom wodonośny nie powinien być planowany do wykorzystania.</p> <p>Konieczność wyznaczenia strefy ochrony pośredniej ujęć komunalnych</p> <p>W perspektywie wykorzystanie wyłącznie na potrzeby gospodarcze gospodarstw rolnych z wyłączeniem zaopatrzenia w wodę pitną.</p> <p>Małe przepływy wód płynących powodują małą zdolność samo oczyszczającą rzek, konieczność stosowania oczyszczalni o wysokim poziomie redukcji zanieczyszczeń przed wprowadzeniem ścieków do odbiornika.</p>	<p>obszar gminy</p> <p>obszar gminy</p> <p>m. Czarna Białostocka, Czarna Wieś Kościelna, Niemczyzn</p> <p>cała gmina</p> <p>Teren gminy</p>	<p>na odpowiednim poziomie, konieczna</p>
1.	2.	3.	4.	5.	6.

5	Zagrożenie powodziowe	powodowane wprowadzaniem ścieków do gruntu z gospodarstw rolnych i domowych przez nieuszczelnienie szamba i doły chłonne na gnojowicę. Najwyższe stany wód rzek i cieków powodują okresowe wylewy w obrębie tarasu zalewowego dolin. Powódź na terenie gminy nie wystąpiła.	Brak zagrożenia powodziowego, możliwe lokalne podtapiania na terenach dolin rzecznych.	Doliny rzek	rozbudowa sieci kanalizacyjnej.
6.	Formy zagospodarowania i użytkowania terenu 1. L a s y	Lasy zajmują 15.314 ha , co stanowi 74 % powierzchni terenu gminy. Stanowią główny element zagospodarowania terenu i stanowią o wartości przyrodniczej obszaru. Stanowią zwarty kompleks część Puszczy Knyszyńskiej. Są to głównie lasy państwowe (97 %pow.) administrowane przez N-ctwo Czarna Białostocka obręb Czarna Białostocka i Złota Wieś oraz N-ctwo Knyszyn obręb Knyszyn. Lasy prywatne występują na obrzeżu kompleksu puszczańskiego w pobliżu wsi i w małych kompleksach na gruntach rolnych. Są zróżnicowane pod względem siedliskowym i drzewostanowych. Cechuje je duża bioróżnorodność z bogactwem	1. Lasy stanowią trwały element zagospodarowania terenu, podlegają ochronie przed wylesieniem przez: unormowania ustawowe ograniczające ich przeznaczenie na inne cele. 2. Na terenie gminy ograniczają rozwój przestrzenny terenów zabudowy i terenów rolnych do granic kompleksów leśnych. 3. Ukierunkowują gospodarkę gminy na rozwój w oparciu o ich zasoby gospodarcze, walory rekreacyjne i przyrodnicze. 4. Sposób prowadzenia gospodarki leśnej jak i zasięg przestrzenny lasów określają plany urządzania gospodarstwa leśnego dla Nadleśnictw i uproszczone plany dla lasów niepaństwowych. 5. Zagospodarowanie przestrzenne terenów leśnych powinno być zgodne z wymienionymi planami.	74 % pow. terenu gminy	Układ przestrzenny lasów, ich podstawowe zróżnicowanie siedliskowe i elementy zagospodarowania i ochrony z planów urządzania lasu zawarte na mapie uwarunkowań i załączniku opisowym
1.	2.	3.	4.	5.	6.

6	2. Tereny rolne a) grunty orne	<p>fauny i flory oraz wysoki walor krajobrazowy. 90 % ich powierzchni znajduje się w granicach PKPK a 100 % w strefie chronionego krajobrazu.</p> <p>Zajmują powierzchnię 3913 ha, co stanowi 19 % pow. gminy w trzech rodzajach wykorzystania grunty orne użytki zielone tereny pod zabudowę rolniczą (wiejską)/ wartości W ogólnej ocenie produkcyjnej gleb tereny gminy zaliczane są do terenów z przewagą gleb niskiej jakości (V i VI kl. bon.). Zajmują powierzchnię 2373 ha. Dominują gleby wytworzone z piasków całkowitych i piasków naglinowych z przewagą kompleksów glebowo rolniczych 6 i 7 (6 żytni słaby) i (7 żytnio-lubinowy słaby).</p>	<p>6. Wykorzystanie lasów do celów turystycznych i rekreacyjnych powinno być zgodne z zasadami ochrony lasu zawartymi w wymienionych planach i uzgodnieniu z właścicielem lasu.</p> <p>Poza terenami leśnymi i miastem Czarna Białostocka stanowią główny element zagospodarowania przestrzennego gminy i bazę terenową rolniczej przestrzeni produkcyjnej.</p> <p>Bazą produkcyjną intensywnego rolnictwa powinny stanowić kompleksy użytków rolnych z przewagą gleb średniej jakości. Tereny gruntów ornych z glebami niskiej jakości (R-VI) mogą stanowić potencjalne tereny rozwoju bazy rekreacyjnej i turystycznej oraz zalesień a przy terenach zabudowanych bazę pod tereny budowlane. Zmiana terenów na funkcje nierolniczą wymaga opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.</p>	19 % pow. gminy	<p>Układ przestrzenny terenów rolnych przedstawia mapa uwarunkowań środowiska. Szczegółowa rozkład warunków glebowo rolniczych na poszczególnych terenach mapa glebowych kompleksów rolniczych w załączeniu waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej.</p>
1.	2.	3.	4.	5.	6.
6	b) użytki zielone	Zajmują powierzchnię 1524 ha głównie w dolinach rzek i cieków na glebach	Jako baza produkcyjna rolnictwa powinny być wykorzystywane użytki zielone położone		

	c) zabudowa rolnicza	<p>organicznych na większości powierzchni są zmeliorowane i mają uregulowane stosunki wodne. Przeważają łąki i pastwiska średniej i niskiej jakości w małych i średniej wielkości kompleksach powierzchniowych.</p> <p>Występuje na całym terenie gminy w 17 wsiach i w formie zabudowy kolonijnej oraz na części terenu miasta Czarna Białostocka.</p>	<p>w obrębie kompleksów rolniczych, użytki zielone stanowiące enklawy śródleśne predysponowane są do zaniechania użytkowania i pozostawienia do renaturalizacji, użytki zielone w obrębie miasta Czarna Białostocka stanowią bazę do rozwoju ciągów zieleni miejskiej.</p> <p>Tereny pod zabudową rolniczą stanowią grunty rolne i w przypadku zmiany funkcji zabudowy na nie rolniczą wymagają opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego a w dalszej kolejności wyłączenia z produkcji rolnej.</p>		
7	<p>Tereny prawnie chronione</p> <p>1. Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej</p>	<p>W jego granicach znajduje się 75 % powierzchni gminy. W większości lasy – 13400 ha i w zachodniej części gminy około 1000 ha gruntów rolnych przyległych do kompleksu leśnego. Poza granicami PKPK znajduje się miasto Czarna Białostocka i leśny pas terenu między linią kolejową a szosą Białystok-Kuźnica Białostocka.</p>	<p>Prowadzenie gospodarki przestrzennej i działalności gospodarczej na terenach PKPK jest ograniczone i podporządkowane celem ochronnym wymienionym w akcie powołującym park i załączniku do uchwały określono szereg zakazów i zaleceń normujących tą problematykę.</p> <p>Na teren „Parku” zgodnie z ustawą o ochronie przyrody powinien być opracowany plan</p>	Tereny PKPK	<p>W załączeniu uchwała powołująca PKPK i załącznik o zasadach prowadzenia działalności gospodarczej.</p>
1.	2.	3.	4.	5.	6.
7		<p>Utworzony w 1988r. W celu ochrony walorów krajobrazowych i przyrodniczych.</p>	<p>ochrony. Jego ustalenia należy uwzględnić w planach miejscowych zagospodarowania</p>		<p>Na mapie uwarunko-</p>

		<p>czych terenów leśnych i dolin rzecznych oraz stworzenie warunków do prowadzenia działalności naukowej i dydaktycznej oraz rozwijanie turystyki kwalifikowanej.</p> <p>2. Strefa chronionego krajobrazu</p> <p>Stanowi otulinę PKPK obejmuje w 100 % tereny gminy nie włączone w granice PKPK. Pełni funkcje buforową między terenami prawnie chronionymi a terenami gospodarki ogólnej. Ma na celu utrzymanie wysokich walorów krajobrazowych terenu.</p> <p>3. Rezerwaty przyrody</p> <p>Na terenie gminy utworzono 4 rezerwaty przyrody „Jesionowe Góry” „Karczmisko” „Krzemianka” „Budzisk” dwa pierwsze w całości znajdują się w granicach gminy, a dwa pozostałe częściowo. Wszystkie leżą w granicach PKPK. Wszystkie są rezerwatami leśnymi ochrony częściowej chroniące fragmenty naturalnych zbiorowisk leśnych Puszczy Knyszyńskiej.</p>	<p>przestrzennego i „studium uwarunkowań”. Plan ochrony na teren PKPK jest w trakcie opracowania.</p> <p>Zasady prowadzenia gospodarki przestrzennej są podobne jak na terenie PKPK łagodniejącymi ograniczeniami zagospodarowania i wprowadzania nowych funkcji.</p> <p>Ze względu na położenie na obszarach leśnych i w granicach PKPK nie stwarzają dodatkowych ograniczeń dla gospodarki przestrzennej. Podnoszą walor przyrodniczy i turystyczny gminy. Gospodarka leśna prowadzona jest na podstawie planów ochrony rezerwatu.</p>	<p>Teren gminy</p> <p>Tereny leśne Puszczy Knyszyńskiej</p>	<p>wań oznaczono granice PKPK.</p>
1.	2.	3.	4.	5.	6.
7	4. Projektowane rezerwaty przy-	Wg planów urządzania lasu projektowane są 3 nowe rezerwaty leśne , To-	jak przy istniejących		

	rody	boły, Tajga, Lacka Buda.			
	5. Pomniki przyrody	Na terenie gminy 25 drzew pomnikowych wszystkie na terenie lasów państwowych.	ze względu na lokalizację brak ograniczeń dla gospodarki przestrzennej. Stanowią atrakcję przyrodniczą i turystyczną.		Lokalizacja na mapie - karty ewidencyjne w załączeniu.
8	Czynniki antropogenne, zagrożenia i uciążliwości 1. Gospodarka Ściekowa 2. Gospodarka śmieciowa	Istnieje jedna oczyszczalnia ścieków w Czarnej Białostockiej, która oczyszcza ścieki z części miasta doprowadzone kanalizacją sanitarną i z pozostałych terenów dowożone do punktu zlewowego. Na terenie gminy istnieje kilkanaście „dzikich” wysypisk śmieci. Wywóz zorganizowany odpadów odbywa się na wysypisko śmieci w gminie Wasilków, które dostosowywane jest do wymaganych norm w tym zakresie.	W planach rozwojowych miasta i gminy wymagane jest uwzględnienie rozbudowy sieci kanalizacji sanitarnej oraz wprowadzenia efektywnego systemu oczyszczania ścieków na terenach nie objętych kanalizacją. Utrzymanie obecnego stanu może powodować dalsze zanieczyszczenie wód gruntowych i drobnych cieków wodnych. Konieczne jest ustalenie miejsca składowania odpadów, budowa wysypiska spełniającego normy ochrony środowiska własnego na terenie gminy lub wspólnego dla kilku sąsiednich gmin, np. w Wasilkowie.	Tereny osadnicze	
8	2. Tereny zdegradowane	To wyrobiska po eksploatacji kruszywa na potrzeby lokalne oprócz zdegradowanej powierzchni ziemi krajobrazu stanowią miejsca składowania na dziko	W większości powinny być przeznaczone do rekultywacji. Niektóre po udokumentowaniu zasobów możliwe do wykorzystania na potrzeby lokalne.		W załączeniu rejestr wyrobisk, ich lokalizacja

4. Zanieczyszczenia powietrza	<p>odpadów stałych i wylewiska.</p> <p>Główne źródło emisji to system grzewczy i komunikacja samochodowa. Obecny poziom zanieczyszczeń na terenie gminy i miasta utrzymuje się na poziomie 40 % dopuszczalnych norm dla obszarów chronionych.</p>	<p>Obecny stan nie stwarza ograniczeń dla mieszkalnictwa i przemysłu. Ze względu na wysokie walory środowiska wskazane jest preferencyjne wprowadzanie ogrzewania gazowego.</p>	<p>Teren miasta i wsi</p>	<p>cję uwzględniono na mapie.</p>
5. Obiekty uciążliwe	<ol style="list-style-type: none"> 1. Trasy komunikacyjne kolejowe i drogowe w zakresie emisji zanieczyszczeń do powietrza hałasu, wibracji i NYS stopień uciążliwości zależy od nasilenia i rodzaju ruchu. Poważne zagrożenie stwarza droga E18 do Kuźnicy Białostockiej i E19 Białystok-Augustów. 2. Tereny przemysłowe i ich sąsiedztwo zakłady „Agromet” „Agroma” Tartak 3. Obiekty rolnicze. Tuczarnie formy stanowią uciążliwości zapachowe i zagrożenie zanieczyszczenia wód. 	<p>Na terenach przyległych do tras wykluczona zabudowa mieszkaniowa w pasie od 40-120 m od jezdni. W odniesieniu do istniejącej konieczne wprowadzenie zabezpieczeń ograniczających uciążliwość.</p> <p>Ograniczenia funkcji mieszkalnej na ich terenie i bezpośrednim sąsiedztwie.</p> <p>Stanowią ograniczenia lokalizacji w sąsiedztwie zabudowy mieszkaniowej i rekreacyjnej.</p>	<p>Buksztel m. Czarna Białostocka</p> <p>Czarna Białostocka kompleks przemysłowy w lesie.</p> <p>Pojedyncze obiekty w północno-zachodniej części gminy, część obecnie nieczynna.</p>	

ZESTAWIENIE
 opracowań geologicznych dla złóż surowców mineralnych stałych
 z terenu gminy CZARNA BIAŁOSTOCKA, woj. białostockie

<i>Oznaczenie na zał. 1</i>	<i>Nazwa rejonu (złoża)</i>	<i>Tytuł opracowania</i>	<i>Autor opracowania i rok wydania</i>	<i>Archiwum i oryginalny numer</i>	<i>Rodzaj rozpoznania</i>	<i>Uzyskane wyniki</i>
A	Czarna wieś Kościelna	Dokumentacja geologiczna złoża ilów zasobowych w kat. C ₁	Z. Staniszevska 1965	UW-Białystok, nr 855	37 otw.=457,70 mb	Zasoby w kat. C ₁ : -bilansowe: 1354000 -pozabil.:179000 Stan zasobów bilansowych na 1.01.91r. – 1354000 m ³ Złoże nieeksploatowane
B	WÓLKA RATO-WIECKA	<u>Karta rejestracyjna</u> złoża kruszywa naturalnego (pospółki) „Wólka Ratowiecka” dla potrzeb budownictwa	P.Salachna 1983	UW - Białystok nr 6439	20 otw.=192,20 mb	Zasoby szacunkowe: ca 209000 m ³
C	BUKSZTEL	<u>Orzeczenie geologiczne</u> dot. złoża kruszywa naturalnego w Buksztelu	Staniszewska 1963	UW - Białystok nr 661	4 otw.=35,10 mb	Zasoby szacunkowe: ca 99000 m ³
D	ŁUBIANKA	<u>Sprawozdanie</u> z prac geologiczno-poszukiwawczych złóż kruszywa na terenie woj. białostockiego	Z. Domańska 1984	PG Warszawa nr 171	9 otw. sondy WH	Negatywne
E	OLESZKOWO	<u>Sprawozdanie</u> z prac geologiczno-poszukiwawczych za kruszywem naturalnym	Walendziak 1987 r.	UW Białystok nr 7387	6 otw.=24,00 mb	Negatywne

<i>F*</i>	<i>PONURE*</i>	<i>Udokumentowane złoża kruszywa naturalnego PONURE, Grunty wsi Ponure, część działki nr geodezyjny 57/1 (przed podziałem część dz.nr geod.57) – dokumentacja geologiczna w kat. C₁*</i>	<i>Mirosław Tatara 2005 r.*</i>	<i>Zawiadomienie Starostwa Powiatowego w Białymstoku pismem Nr RŚ.VI.7511/1/05 z dnia 23 czerwca 2005 r. o przyjęciu bez zastrzeżeń dokumentacji geologicznej opracowanej w maju 2005 r.*</i>	<i>-</i>	<i>zasoby bilansowe -230,70 tys. ton. - powierzchnia udokumentowanego złoża 1,8520 ha*</i>
					<i>-</i>	

* Uchwała Nr.....Rady Miejskiej w Czarnej Białostockiej z dnia.....2014 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Czarna Białostocka

G*	ŁAPCZYN*	<i>Udokumentowane złoża kruszywa naturalnego Łapczyn. Grunty wsi Łapczyn części działek nr geodezyjny 26/2 i 29/1 zasoby bilansowe 229,14 tys. Mg – dokumentacja geologiczna w kat. C₁*</i>	<i>Irena Data – 2011 r.*</i>	<i>Zawiadomienie Starosty Powiatu Białostockiego piśmie Nr RŚ.6528.7. 2011 z dnia 1 września 2011 r o przyjęciu bez zastrzeżeń dokumentacji geologicznej. opracowanej w 2011 r.*</i>	<i>zasoby bilansowe 229,14 tys. Mg - powierzchnia udokumentowanego złoża 1,7530 ha*</i>
----	----------	--	------------------------------	--	---

---

* Uchwała Nr.....Rady Miejskiej w Czarnej Białostockiej z dnia.....2014 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Czarna Białostocka

Rejestr

punktów eksploatacji surowców użytecznych stałych na terenie gminy CZARNA BIAŁOSTOCKA

nr na mapie	miejscowość właściciel użytkownik	Stratygrafia	Charakterystyka surowca	Zastosowanie	Charakterystyka wyrobiska			Uwagi
					Nadkład	Pow. w m. gł./wys.	Forma złoża	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Złota Wieś (las) Lasy Państwowe okoliczna ludność	Czwartorzęd Plejstocen	Piasek średnioziarnisty z domieszką żwiru średniego, sypki o. żółty	budownictwo ogólne	0,30 m. gleba	10 x 4 m. 3 m.	Wzgórze morenowe	Eksploatacja dorywcza
2	Ponure Lasy Państwowe okoliczna ludność	Czwartorzęd Plejstocen	Piasek od drobnoziarnistego do różnoziarnistego ze żwirem i pojed. Otoczakami, sypki, rudo-brązowy	j.w.	Brak	5 x 6 3 m.	Płat utworów lodowcowych	Zbocze zalesionego wzgórza
3	Ruda Rzecznica wspólnota wsi ludność wsi	Czwartorzęd Holocen	Piasek średnioziarnisty ze żwirem grubym, sypki, szaro-żółty	Zasoby na wyczerpaniu	Brak	100 x 50 2,5 m.	Osady rzeczne	Do rekultywacji
4	Puszcza Knyszyńska (sektor 117) Lasy Państwowe okoliczna ludność	Czwartorzęd Plejstocen	Pospółka; żwir gruby z piaskiem średnio i gruboziarnistym, z domieszką otoczek, sypka, żółta	Budownictwo ogólne i drogowe	0,20 m. gleba	40 x 5 2 m.	Płat utworów wodno-lodowcowych	Eksploatacja okresowa
5	Buksztel (Czarna Białostocka) Sp. Pracy „Wibrobetoniarz” Biały-	Czwartorzęd Plejstocen	Żwir z piaskiem i otoczek, lokalnie nagliniony, brązowy, pp. 40%	Budownictwo ogólne	0,3 x 0,5 m. gleba	20 x 10 4 m.	j.w.	Zasoby na wyczerpaniu

1	2	3	4	5	6	7	8	9
6	Puszcza Knyszyńska (sektor 135) Lasy Państwowe okoliczna ludność	Czwartorzęd Plejstocen	Piasek średnioziarnisty ze żwirem drobnym i średnim, sypki, rudobrazowy	Budownictwo ogólne	Brak	10 x 5 4 m.	Wzgórze morenowe	Zasoby na wyczerpaniu
7	Wólka Ratowiecka wspólnota wsi ludność wsi	Czwartorzęd Holocen	Pospółka (piasek średnioziarnisty ze żwirem średnim i grubym) z poj. Otoczkami, szarozółta, miejscami silnie zapyłona	Budownictwo ogólne	Brak	10 x 10 3 m.	Płat utworów rzecznych	Zasoby na wyczerpaniu
8	Czarna Wieś Kościelna prywatna ludność wsi	Czwartorzęd Plejstocen	Piasek średnioziarnisty, kwarcowo-skalniowy, sypki, żółty	Budownictwo ogólne	Brak	15 x 5 2 m.	Wzgórze	Eksploatacja dorywcza
9	Karczisko prywatna ludność wsi	Czwartorzęd Plejstocen	Pospółka (piasek średnioziarnisty ze żwirem średnim), sypki, żółtoszary	Budownictwo ogólne	Brak	10 x 5 2,5 m.	Płat utworów lodowcowych	Eksploatacja dorywcza
10	Ruda Rzecznica Okr. Zarząd Dróg Publicz. B-stok	Czwartorzęd Plejstocen	Żwir skał krystalicznych osadowych i kwarcu, sypki, rdzawy	Budownictwo ogólne i drogowe	Brak	30 x 20 4 m.	Wzgórze morenowe	Zasoby na wyczerpaniu
11	Puszcza Knyszyńska (sektor 183) Lasy Państwowe	Czwartorzęd Plejstocen	Pospółka (piasek średnioziarnisty ze żwirem średnim i grubym)sypka ,rdzawa	Budownictwo drogowe	0,30 m. gleba	50 x 30 5,5 m.	Wałczłowy	Do rekultywacji
12	Oleszkowo Urząd Gminy Rejon Dróg Publicz. Sokółka	Czwartorzęd Plejstocen	Żwir skał krystalicznych, osadowych i kwarcu, średni i gruby, z piaskiem średnioziarnistym, sypki, szarozółty	Budownictwo drogowe	Brak	100 x 80 4 m.	Płat utworów wodnolodowcowych	Eksploatacja dorywcza
13	Niemczyn wspólnota wsi ludność wsi	Czwartorzęd Plejstocen	Piasek średnioziarnisty szarozółty, miejscami zagliniony; podrzędnie pospółka (piasek ze żwirem średnim) szara	Budownictwo ogólne	Brak	10 x 5 2,5 m.	Płat utworów wodnolodowcowych	Eksploatacja dorywcza

1	2	3	4	5	6	7	8	9
14	Niemczyn Pietrasz K Zarzycki M. ludność wsi	Czwartorzęd Plejstocen	Piasek średnio i drobnoziarnisty ze żwirami średnimi, zagliniony brązowy	zasoby wy- czerpane	Brak	10 x 5 3 m.	Płat utworów wodnolodow- cowych	Wyrobisko nieczynne
15	Kol. Jezierzysk Sitko J. Ludność wsi	Czwartorzęd Plejstocen	Żwir skał magmowych, osadowych i kwarcu, zagliniony, żółtoszary	Budownictwo ogólne	Brak	20 x 5 3 m.	Płat utworów lodowcowych	Eksploatacja sezonowa
16	Puszcza Knyszyń- ska (sektor 16) Lasy Państwowe j.w.	Czwartorzęd Plejstocen	Piasek średnioziarnisty, kwarcowo- skalniowy ze żwirami drobnymi i średnimi, sypki, szarozółty	Budownictwo ogólne i dro- gowe	0,2 - 0,4 m. gleba	30 x 4 3 m.	Wzgórze ko- mowe	Do rekultywacji
17	Puszcz Knuszyń- ska (sektor 46) Lasy Państwowe j.w.	Czwartorzęd Plejstocen	Piasek średnio i grubo ziarnisty ze żwirami średnimi i grubymi, sypki, brązowy, lokalnie zagliniony i zorsz- tynizowany	Budownictwo drogowe	Brak	15 x 5 2 m.	Wzgórze ko- mowe	Eksploatacja dorywcza
18	Puszcza Knyszyń- ska (sektor 51) Lasy Państwowe j.w.	Czwartorzęd Plejstocen	Piasek średnioziarnisty ze żwirami drobnymi i średnimi, sypki, rudo- brązowy	Budownictwo ogólne i dro- gowe	0,30 m. gleba	30 x 10 5 m.	Wzgórze ko- mowe	Eksploatacja dorywcza

Roślina	Procentowy udział w strukturze zasiewów w latach			Możliwości zasiewów w %	
	1986	1987	1988	aktualne	perspektywiczne
Pszenvica jara + ozima	4,6	6,0	7,3	2,8	3,9

żyto	22,1	22,0	20,5	43,7	44,0
Jęczmień	9,6	10,3	10,4	5,4	5,7
Owies	24,6	24,9	22,1	10,6	10,1
4 zboża razem	60,9	63,2	60,3	62,5	63,7
Ziemniaki	29,1	26,2	30,1	20,8	20,9
Buraki cukrowe	0,1	-	-	0,5	0,7
Pozostałe rośliny	9,9	10,6	9,6	16,2	15,6

Lp	Nazwa obrębu	Pow. ogólna	Grunty orne											Użytki z	
			Kompleksy											Kompl	
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	Razem	1z	2z	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	woj. białostockie	ha %	1005464 100	4 -	33180 7,9	867 0,2	92691 22,1	74816 17,8	101889 24,3	61724 14,7	33457 8,0	21024 5,0	419652 100/41,7	82 -	103577 54,8
2	gm. Czarna B-stocka	ha %	12113 100	- -	136 1,7	15 0,2	1990 25,5	2958 37,8	1578 20,2	1035 13,2	60 0,8	44 0,6	7816 100/64,5	- -	1428 72,8
3	m. Czarna B-stocka	ha %	1409 100	- -	- -	- -	- -	9 5,3	87 51,5	54 32,0	- -	19 11,2	169 100/34,5	- -	3 5,9
4	Brzozówka Koronna	ha %	189 100	- -	- -	- -	2 2,3	36 42,4	39 45,9	4 4,7	- -	4 4,7	85 100/45,0	- -	33 45,8
5	Brzozówka Strzel. i Ziemiańska	ha %	369 100	- -	- -	- -	- -	37 22,0	97 57,7	25 14,9	- -	9 5,4	168 100/45,5	- -	46 31,5
6	Chmielnik	ha %	5014 100	- -	- -	- -	- -	5 9,8	36 70,6	8 15,7	- -	2 3,9	51 100/1,0	- -	13 39,4

7	Czar. Wieś Kościelna	ha	496	-	-	-	26	49	117	57	11	3	263	-	50
		%	100	-	-	-	10,3	18,6	44,5	21,7	3,8	1,1	100/53,1	-	31,8
8	Dworzysk	ha	47	-	-	-	3	7	12	2	3	-	27	-	9
		%	100	-	-	-	11,1	25,9	44,5	7,4	11,1	-	100/57,4	-	69,2
9	Jezierzysk	ha	396	-	-	-	5	77	115	40	-	1	238	-	6
		%	100	-	-	-	2,1	32,4	48,3	16,8	-	0,4	100/60,1	-	27,3
10	Karczmisko	ha	127	-	-	-	9	26	51	6	-	-	92	-	9
		%	100	-	-	-	9,8	28,3	55,4	6,5	-	-	100/72,5	-	40,9
11	Klimki	ha	98	-	-	-	11	16	23	8	1	-	59	-	17
		%	100	-	-	-	18,6	27,1	39,1	13,5	1,7	-	100/60,2	-	63,0
12	Kosmaty Borek	ha	105	-	-	-	5	16	34	2	-	-	57	-	14
		%	100	-	-	-	8,8	28,1	59,6	3,5	-	-	100/54,3	-	42,4
13	Łacka Buda	ha	3738	-	-	-	-	1	15	6	-	24	24	-	-
		%	100	-	-	-	-	4,2	62,5	25,0	-	8,3	100/0,6	-	-
14	Łączyn	ha	232	-	-	-	-	19	53	24	-	12	108	-	50
		%	100	-	-	-	-	17,6	49,1	22,2	-	11,1	100/46,6	-	48,1
15	Machnacz	ha	36	-	-	-	-	-	17	13	-	-	30	-	-
		%	100	-	-	-	-	-	56,7	43,3	-	-	100/83,3	-	-
16	Niemczyn	ha	418	-	-	-	-	76	138	48	-	1	256	-	26
		%	100	-	-	-	-	29,7	52,0	18,0	-	0,3	61,2	-	26,3
17	kol. Ogóły	ha	47	-	-	-	1	8	12	4	2	-	27	-	6
		%	100	-	-	-	3,7	29,6	44,5	14,8	7,4	-	100/57,4	-	37,5
18	Oleszkowo	ha	278	-	-	-	5	28	88	10	-	6	137	-	79
		%	100	-	-	-	3,6	20,4	64,3	7,3	-	4,4	100/49,3	-	69,3
19	Ponure	ha	6158	-	-	-	-	-	4	3	-	-	7	-	-
		%	100	-	-	-	-	-	57,1	42,9	-	-	100/0,1	-	-
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
20	Ruda Rzeczką	ha	220	-	-	-	-	-	50	40	-	-	90	-	56
		%	100	-	-	-	-	-	55,5	44,5	-	-	100/40,9	-	53,8
21	Rudnia	ha	17	-	-	-	-	-	4	3	-	-	7	-	1
		%	100	-	-	-	-	-	57,1	42,9	-	-	100/41,2	-	20,0

22	Wólka Ratowiecka i Ratowiec	ha	340	-	-	-	1	15	72	55	-	-	143	-	42
		%	100	-	-	-	0,7	10,5	50,3	39,5	-	-	100/42,1	-	42,9
23	Zamczysk	ha	161	-	-	-	11	34	32	6	2	8	93	-	31
		%	100	-	-	-	11,8	36,6	34,4	6,5	2,1	8,6	100/57,8	-	53,4
24	Złota Wieś	ha	90	-	-	-	-	-	14	18	-	-	32	-	16
		%	100	-	-	-	-	-	43,7	56,3	-	-	100/35/6	-	57,1
25	Zdroje	ha	514	-	-	-	1	49	129	165	-	6	350	-	41
		%	100	-	-	-	0,3	14,0	36,9	47,1	-	1,7	100/68,1	-	43,1

Dobór roślin rolniczych dla poszczególnych kompleksów gleb

ROŚLINY ROLNICZE		1	2	3	4	5	6	7	8	8A	9	9A
		P.-I	P.-II	P.-III	Ż-I (PŻ)	Ż-II	Ż-III	Ż-IV	ZP-I	ZP-Ia	ZP-II	ZP-Iia
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>
1	Pszenica ozima i jara (j)	OOO +++	OOO +++	OOO +++	+OO ++	- -	- -	- -	OO ++	OO ++	- -	- -
2	Żyto	- +++	- ++	- -	OOO +++	OOO +++	OOO +++	OOO +++	- -	O +	OOO ++	OO ++
3	Jęczmień ozimy	- +++	O ++	O +	OOO +++	OOO +++	- -	- -	- -	- -	- -	- -
4	Jęczmień jary, kaszowy i pastewny	OO +++	OOO +++	OOO ++	OO +++	OO ++	- -	- -	OO +	- -	- -	- -
5	Jęczmień browarny	OO ++	OO ++	O +	OOO +++	O +	- -	- -	- -	- -	- -	- -
6	Owies	O +++	O +++	- -	O +++	OOO ++	OO W++	- -	OOO +++	OO ++	OOO +++	OO ++
7	Kukurydza	OOO +++	OOO +++	OO +++	OOO +++	OOO +++	- -	- -	- -	O +	- -	- -
8	Gryka	- -	- -	- -	,OO +++	OOO +++	OOO +++	- -	- -	- -	- -	- -
9	Ziemniaki	O +++	O ++	O +	OOO +++	OOO +++	OOO ++	- -	OO +	OO ++	OO ++	OOO +++

10	Buraki cukrowe	000 +++	000 +++	0 +	000 +++	0 +	- -	- -	- -	- -	- -	- -
11	Buraki pastewne	00 +++	00 +++	- +	000 +++	00 +	- -	- -	000 ++	000 +++	- -	00 +
12	Marchew pastewna	0 +++	00 ++	00 ++	000 +++	000 +++	0 +	- -	0 ++	00 ++	- -	00 ++
13	Brukiew	- +++	- +++	- +	- ++	00 +	- -	- -	000 +++	00 +++	00 +	00 ++
14	Rzepa (głównie ścierniskowa na poplon)	- -	- -	0 +	0 +++	00 ++	00 +	- -	000 +++	00 ++	000 +++	000 ++
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
15	Rzepak ozimy	000 +++	000 +++	- -	000 +++	00 +	- -	- -	- -	- -	- -	- -
16	Rzepak ozimy (mniejsze wymagania klimatyczne)	0 +++	00 +++	- -	00 +++	00 +	- -	- -	- -	0 ++	- -	- -
17	Rzepak jary	00 +++	00 +++	- -	00 +++	0 +	- -	- -	0 +	000 +++	- -	00 +
18	Gorczyca biała	0 +++	0 +++	00 +	00 +++	000 ++	- -	- -	0 +	0 +	- -	0 +
19	Gorczyca sarepska	00 +++	00 +++	- -	000 +++	0 +	- -	- -	- -	- -	- -	- -
20	Mak (nie po ziemniakach)	000 +++	000 +++	0 +	000 +++	00 ++	- -	- -	- -	0 +	- -	0 +
21	Len oleisty	00 +++	00 +++	0 +	00 +++	00 ++	- -	- -	0 +	0 +	- -	- -
22	Len włóknisty (klimat wilg.)	00 ++	000 +++	- -	000 +++	00 ++	- -	- -	00 ++	- -	- -	- -
23	Konopie(wyklucz. gleby podmokłe o dużym zróżnicowaniu profilu)	00 +++	000 +++	- -	000 +++	0 +	- -	- -	0 +	000 +++	- -	000 ++
24	Tytonie ciężkie	000 +++	000 +++	- -	00 ++	- -	- -	- -	0 +	- -	- -	- -
25	Tytonie lekkie	- -	- -	- -	000 +++	000 +++	00 ++	- -	- -	- -	- -	- -
26	Chmiel	000 +++	000 +++	- -	000 +++	- -	- -	- -	- -	- -	- -	- -
27	Groch siewny	000	000	-	00	+ 0	-	-	-	-	-	-

		+++	++	-	++	+	-	-	-	-	-	-
28	Peluszka	-	O	-	OO	OOO	O	-	-	OO	-	OO
		+++	+++	-	+++	+++	+	-	-	++	-	++
29	Wyka kosmata	-	-	-	OO	OO	OOO	-	-	O	-	O
		+++	++	-	+++	++	++	-	-	+	-	+
30	Bobik	OOO	OOO	-	OO	O	-	-	-	O	-	-
		+++	+++	-	+++	-	-	-	-	+	-	-
31	Łubin żółty na ziarno	-	-	-	OO	OOO	+OO	+O	-	-	-	-
		++	+	-	+++	++	++	+	-	-	-	-
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
32	Łubin żółty na zielony nawóz	-	-	-	O	O	O	OO	-	-	O	-
		+	+	-	+++	+++	+++	++	-	-	+	-
33	Seradela	-	-	-	OO	OOO	WOO	-	O	-	O	-
		++	++	-	+++	+++	++	-	+	-	+	-
34	Lucerna (nie znosi wysokiego poziomu wody gruntowej) +	OOO	OOO	-	OOO	OO	-	-	OO	-	-	-
		+++	+++	-	+++	+	-	-	+	-	-	-
35	Koniczyna czerwona	OOO	OOO	O	OOO	-	-	-	OOO	OOO	-	OO
		+++	+++	+	+++W	-	-	-	+++	+++	-	+
36	Koniczyna szwedzka W	OO	O	-	OOO	-	-	-	OOO	OOO	-	OO
		++	+	-	++	-	-	-	+++	+++	-	++
37	Koniczyna biała	O	O	O	OOO	OOO	O	-	OO	OOO	O	O
		+++	++	+	+++	++	+	-	++	+++	+	+
38	Komonica różkowa	-	O	O	O	OO	O	-	OO	OO	OO	O
		+++	+++	+	++	++	+	-	++	++	+++	+
39	Słonecznik pastewny	O	O	OO	OOO	OOO	OO	-	OOO	OO	-	OO
		+++	++	++	+++	++	+	-	+++	++	-	+
40	Kapusta pastewna W	OO	OO	-	OO	-	-	-	OOO	OO	OOO	OO
		+++	+++	-	++	-	-	-	+++	++	++	+

Trzy krzyżyki oznaczają, że poszczególne rośliny mogą być ze względów przyrodniczych stosowane w obrębie danych kompleksów bez ograniczeń. Dwa krzyżyki wskazują na konieczność stosowania pewnych (lecz nie dużych) ograniczeń przy wprowadzeniu rośliny do kompleksu. Jeden krzyżyk sygnalizuje nam potrzebę zwrócenia uwagi na duże ograniczenia (ze względów przyrodniczych) uprawy poszczególnych roślin w granicach odnośnych kompleksów.

Podobne zastosowanie ograniczeń, ale ze względów gospodarczych, symbolizowano kółkami.

Jeśli rośliny wymagają bardzo dobrego stanowiska, to umieszczano znak:

Jeśli rośliny plonują lepiej na słabym stanowisku, to podano znak:

Jeśli rośliny wymagają dużo wilgoci (położenie lub klimat to umieszczono znak: **W**)

Jeśli rośliny nie znoszą dużego uwilgotnienia gleby, to podaje się znak: **S**

Dowolny znak obok rośliny oznacza, że dotyczy on tej rośliny bez względu na kompleks do którego ją wprowadzamy.

W obrębie kompleksów zbożowo-pastewnych (8 i 9) wyróżniono osobno kompleksy zbożowo-pastewne na mkkk i murszach (8a i 9a).

CHARAKTERYSTYKA KOMPLEKSÓW ROLNICZEJ PRZYDATNOŚCI GLEB

Pod nazwą kompleksów rolniczej przydatności gleb należy rozumieć takie gleby, które wykazują zbliżone właściwości rolnicze i mogą być podobnie użytkowane. Kompleksy te stanowią jak gdyby określone siedliska najbardziej odpowiednie dla poszczególnych roślin uprawnych. Nazwy kompleksów rolniczej przydatności gleb pochodzą od zbóż ozimych - pszenicy i żyta, które są najlepszymi roślinami wskaźnikowymi.

W glebach ornym, z wyjątkiem terenów podgórskich i górskich, wyróżnia się następujące kompleksy rolniczej przydatności gleb:

Kompleks 1 - pszenno bardzo dobry

Kompleks ten obejmuje najlepsze gleby w kraju, zasobne w składniki pokarmowe, o głębokim poziomie próchnicznym, dobrej strukturze, przepuszczalne, przewiewne, a jednocześnie magazynujące duże ilości wilgoci. Gleby te występują w terenach płaskich lub na bardzo łagodnych pochyłościach, nie wymagają regulacji stosunków wodnych, do uprawy są stosunkowo łatwe, osiąga się na nich wierne, wysokie plony nawet najbardziej wymagających roślin bez większych nakładów. Łatwo nabywają i zachowują cechy wysokiej kultury. W klasyfikacji bonitacyjnej gleby te zaliczane są do I-ej i II-ej klasy.

Kompleks 2 - pszenno dobry

Do kompleksu pszenno dobrego zaliczamy gleby nieco mniej urodzajne jak do kompleksu 1-go. Przeważnie będą to gleby zwężlejsze i cięższe do uprawy lub, gdzie poziom wód gruntowych może ulegać już pewnym wahaniom, okresowo gorzej przewietrzane, albo okresowo wykazujące słabe niedobory wilgotności. Gleb tego kompleksu nie można jednak nazwać glebami wadliwymi, gdyż ujemne cechy występują w nich w stopniu nieznacznym. Do kompleksu tego zalicza się też niektóre gleby lekkie, lecz tylko takie, które z natury swojej są glebami pszennymi. Na glebach kompleksu 2-go udają się wszystkie rośliny uprawne, lecz utrzymanie wysokich plonów zależne jest od wysokości nakładów i od przebiegu pogody. W klasyfikacji bonitacyjnej gleby te zaliczane są przeważnie do klasy IIIa i IIIb.

Kompleks 3 - pszenno wadliwy

Kompleks ten obejmuje gleby średnio zwężle i ciężkie niecałkowicie zalegające na przepuszczalnych podłożach oraz głębokie i całkowite (średnio zwężle i ciężkie), ale położone na zboczach, narażone na szybki spływ wody. Występują w nich okresowe niedobory wilgoci i są wrażliwe na suszę. Nadają się bardziej pod uprawę pszenicy niż żyta, lecz wysokość plonów uzależniona jest przede wszystkim od ilości i rozkładu opadów. W klasyfikacji bonitacyjnej gleby tego kompleksu zaliczane są przeważnie do klasy IIIb, IVa, a niektóre do klasy IVb.

Kompleks 4 - żytni bardzo dobry lub pszenno - żytni

W skład kompleksu 4-go wchodzi najlepsze gleby lekkie utworzone przeważnie z piasków mocnych całkowitych lub piasków gliniastych (lekkich i mocnych) zalegających na zwięźlejszych podłożach. Gleby te są strukturalne i posiadają dobrze wykształcony poziom próchniczny oraz właściwe stosunki wodne. Należą tu również niektóre gleby pyłowe. Wskutek odpowiedniego nawożenia i agrotechniki stosowanych przez dłuższy okres czasu gleby te osiągają wyższy stopień kultury, co daje możliwość uprawy roślin jak w kompleksach pszennych. W przypadku nieodpowiedniej uprawy i słabego nawożenia zachowują raczej słaby stopień kultury i wtedy lepiej opłaca się uprawa żyta, ziemniaków oraz innych roślin, które mogą być uprawiane na glebach gorszych. W klasyfikacji bonitacyjnej gleby te zaliczane są przeważnie do klasy IIIa, IIIb, i IVa.

Kompleks 5 - żytni dobry

Kompleks ten obejmuje gleby lżejsze i mniej urodzajne niż zaliczane do kompleksu 4-go. Są to gleby na ogół wrażliwe na susze i mniej zasobne w składniki pokarmowe. Gleby te uważać należy za typowo żytnio - ziemniaczane lecz na których uprawia się również jęczmień ozimy, owies oraz inne rośliny o niezbyt wysokich wymaganiach glebowych. W klasyfikacji bonitacyjnej gleby te zaliczane są do klasy IVa i IVb.

Kompleks 6 - żytni słaby

Do kompleksu tego zaliczane są głównie gleby utworzone z piasków słabogliniastych całkowitych i głębokich oraz piasków gliniastych lekkich podścielonych (dość płytko) piaskiem luźnym lub żwirem. Gleby te są zbyt przepuszczalne, okresowo za suche i ubogie w składniki pokarmowe. Dobór roślin uprawnych dla tych gleb jest bardzo ograniczony i sprowadza się głównie do uprawy żyta, ziemniaków, seradeli i łubinów, przy czym plony tych roślin zależne są w bardzo dużym stopniu od ilości i rodzaju opadów oraz nawożenia. W klasyfikacji bonitacyjnej gleby tego kompleksu zaliczane są do klasy IVb i V.

Kompleks 7 - żytni najslabszy czyli żytnio - łubinowy

W skład kompleksu 7-go wchodzi najslabsze gleby utworzone z piasków luźnych i słabogliniastych podścielonych (dość płytko) piaskiem luźnym i żwirem. Gleby te są trwale za suche i ubogie w składniki pokarmowe. Na glebach tego kompleksu uprawia się jedynie żyto i łubin żółty gorzki, przy czym plony tych roślin są bardzo niskie. W klasyfikacji bonitacyjnej gleby te zaliczane są do klasy VI.

Kompleks 8 - zbożowo-pastewny mocny

Do kompleksu 8-go zaliczamy gleby średniozwięzłe i ciężkie (pszenne) okresowo i trwale podmokłe oraz najlepsze gleby torfowe i murszowe. W lata mokre gleby te dają niższe plony, w lata suche można otrzymać plony wysokie. Wynika stąd, że gleby tego kompleksu stwarzają pewne ryzyko uprawy roślin wrażliwych na trwałą lub okresową podmokłość gruntów. Aby zwiększyć wierność plonów należy zwiększyć w płodozmianie udział traw oraz innych roślin pastewnych.

Ze względu na rodzaj gleb oraz ich przydatność rolniczą w ramach tego kompleksu wyróżniamy:

1. Kompleks 8 - zbożowo-pastewny mocny na glebach mineralnych.

Na glebach tego kompleksu obok traw, koniczyn, owsa, buraków pastewnych, brukwi, kapusty, możemy uprawiać także pszenicę ozimą, której plony zależne będą głównie od przebiegu pogody, a także pszenicę jary. W klasyfikacji bonitacyjnej gleby te zaliczane są do klasy IIIb, IVa, IVb i niekiedy V.

2 Kompleks 8a - zbożowo-pastewny mocny na glebach organicznych (torfowych i murszowych).

Na glebach tego kompleksu obok traw, koniczyn, owsa, ziemniaków, buraków pastewnych, brukwi, kapusty, możemy uprawiać pszenicę jary, z roślin przemysłowych rzepak jary i konopie. W klasyfikacji bonitacyjnej gleby te są zaliczane do klasy IIIa, i IIIb.

Kompleks 9 - zbożowo-pastewny słaby

Kompleks ten obejmuje mineralne gleby lekkie (żytnie) nadmiernie uwilgotnione, okresowo i trwale podmokłe. Do kompleksu tego wchodzi również gorsze gleby wytworzone z torfów i murszów. Podobnie jak w poprzednim kompleksie wyróżniają się tu:

Kompleks 9 - zbożowo-pastewny słaby na glebach mineralnych.

Na glebach tych zwykle uprawia się żyto, owies, brukiew, kapustę. W klasyfikacji bonitacyjnej gleby te zaliczane są do klasy IVb i V.

Kompleks 9a - zbożowo-pastewny słaby na glebach organicznych (torfowych i murszowych).

Na glebach tych obok wymienionych wyżej roślin, można uprawiać koniczynę szwedzką, konopie, słonecznik pastewny, a na niektórych również marchew pastewną. W klasyfikacji bonitacyjnej gleby te zaliczane są do klas IVa, IVb i V.

Kompleks 14 - gleby orne przeznaczone pod użytki zielone

Do tego kompleksu zaliczamy gleby użytkowane obecnie jako grunty orne, które jednak z natury swej nadają się lepiej pod użytki zielone. Gleby te są przeważnie trwale podmokłe, przy czym zabiegi melioracyjne są raczej nie wskazane, lub niemożliwe do wykonania. Z gospodarczego punktu widzenia najbardziej słusznym będzie przeznaczenie tych gleb pod trwałe użytki zielone. Na użytkach zielonych wyróżniają się:

Kompleks 1z - użytki zielone bardzo dobre i dobre.

Należą tu łąki i pastwiska zaliczane w klasyfikacji bonitacyjnej do klas I i II.

Kompleks 2z - użytki zielone średnie.

Należą tu łąki i pastwiska zaliczane w klasyfikacji bonitacyjnej do klasy III i IV.

Kompleks 3z - użytki zielone słabe i bardzo słabe.

Należą tu łąki i pastwiska zaliczane w klasyfikacji bonitacyjnej do klasy V i VI.